

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 9 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av väckta motioner angående dispositionen av Västmanlands regementes knekelegomedelskassa och Jämtlands roteringskassa.

Uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren nr 54, av herr *A. Hult* m. fl. och den andra inom andra kammaren nr 212, av herr *A. Janson* i Kungsör m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t behagade taga under omprövning, huruvida icke — i avbidan på slutligt beslut i anledning av Konungens befallningshavandes i Västmanlands län förslag till framtida disposition av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa — med verkställighet av de i nådiga brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder borde anstå, dels ock förklara, att riksdagen för sin del icke hade något att erinra mot bifall till befallningshavandens ifrågavarande förslag.

Vidare hade uti en inom första kammaren av herr *C. J. von Essen* väckt motion nr 88, hemställts, att riksdagen ville för sin del medgiva, att Jämtlands roteringskassa bevarades åt provinsen Jämtland och därstädes förvaltades av en särskild styrelse för tillgodoseende av någon med dess ursprungliga ändamål jämförlig uppgift.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtanden på angivna grunder hemställt,

a) att herrar *Hults* m. fl. och *Jansons* i Kungsör m. fl. ifrågavarande motioner rörande dispositionen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa icke måtte av riksdagen bifallas; samt

b) att herr *von Essens* ovanberörda motion rörande bevarande åt provinsen Jämtland av Jämtlands roteringskassa icke heller måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *S. H. Kvarnzelius* och *A. Pers*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte med anledning av herrar Hults m. fl. och Jansons i Kungsör m. fl. ifrågavarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga under omprövning, huruvida icke, intill dess definitivt beslut fattats rörande den framtida användningen av tillgångarna i Västmanlands regementes knekelego-medelskassa, med verkställandet av de i brevet den 13 december 1918 beträffande kassan föreskrivna åtgärder borde anstå.

b) att — — — icke måtte till någon riksdagens åtgärd förämla.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande momentvis.

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knekelego-medelskassa.

Mom. a).

Herr Clason: Som kammaren behagade finna, gäller denna fråga dispositionen av medel, som mer än 200 år förvaltats av en viss landsdel, som tjänat till dennas fromma och som av vederbörande där ansetts som dess tillhörighet. Undersöker man då, huru frågan historiskt utvecklats, kommer man till det resultat, att mycket goda grunder tala för bifall till reservanternas förslag.

Saken ligger enligt min uppfattning på följande sätt.

Kungl. Maj:t har med invånarna i en viss landsdel, här allmogen i Västmanlands län, 1682 träffat överenskommelse, att dessa skulle fullgöra vissa prestationer åt staten, i detta fall det ständiga knektehållet. I samband därmed har Kungl. Maj:t 1684 åt denna allmoge donerat ett visst understöd att årligen utgå »*allt framgent*» som det heter i donationsbrevet, med visst belopp för varje rote. Denna donation skedde närmast för att hjälpa dem med knektehållet, emedan denna provins ansågs särskilt betungad därav, men det skulle kunna sägas, att den icke var uteslutande bunden vid detta, ty det står i ett av gåvobreven, brevet för allmogen i Västerås län, att donationen skedde »till allmogens hjälp och lisa *samt* bättre uthärdande med det nya inrättade knektehållet». Det är alltså ett allmänt understöd, givet åt allmogen ehuru med särskilt avseende fäst vid att knektehållet inrättats.

Huru pengarna skulle användas för detta ändamål, därom stod däremot icke något i donationsbrevet, utan detta bestämdes först senare genom en överenskommelse 1685, omnämnd i utskottets utlåtande på sid. 3, mellan å ena sidan, om man så vill, kronans ombud, å andra sidan allmogen, en överenskommelse som därpå stadfästes av Kungl. Maj:t bland annat i den form, att de undersåtar den gällde »vid denna avhandlingen nu och *i tillkommande tider* skola i alle måtto säkert och ofelbart handhavde och beskyddade bliva». I denna sak är en särskild omständighet värd att observeras. Denna bestämmelse om huru medlen skulle användas har *icke* träffats av kronan allena, utan beror på en överenskommelse, som till ock med i överskriften kallar sig »föreningen mellan bonden och knekten», således icke ens omnämner kronan, men som

måhända kan sägas vara en överenskommelse mellan å ena sidan allmogen å andra sidan kronans ombud. I varje fall bevisar tillkomsten av denna handling till full evidens, att allmogen har medbestämmanderätt över medlen. Ty vore det så, att det gällt ett anslag, över vilket allmogen icke hade någon rätt, så hade naturligtvis kronan ensam bestämt över villkoren för medlens användande. Eller är det någon i kammaren som tror, att man från denna tid, enväldstiden kan uppleta något enda fall, då kronan på detta sätt givit medbestämmanderätt åt undersåtar över sättet för vissa medels användning, om icke dessa undersåtar faktiskt ansetts hava åtminstone delaktighet i medlen.

Ang. dispositionen av Västmanlands regementets knektelegomedelskassa.
(Forts.)

På grund av det sätt, varpå allmogen sedermera bestämde över användningen av dessa medel, som donerats till allmogen, uppstodo efter hand besparingar, vilka medförde att en fond bildades. Det är den knektelegomedelskassa, varom fråga är. Vem tillhöra då dessa besparingar? Jag skall om den saken icke säga mer, än att det synes mig tydligt, att goda skäl tala för, att de icke kunna anses tillhöra kronan *ensam*. De ha möjliggjorts genom ett beslut, som antingen är en överenskommelse mellan allmogen och knekten eller en överenskommelse mellan allmogen och kronan, men vilken naturligtvis icke i något fall kan giva den senare parten ensam rätt över dessa besparingar, för så vitt det icke uttryckligen står i överenskommelserna. Men därom står ingenting i överenskommelserna, och allmogen har således en viss delaktighet i dessa besparingar.

Detta framgår också synes mig, av hela den följande utvecklingen. Jag har givetvis icke kunnat genomgå varje detalj i denna långa och invecklade historia, men så vitt jag kunnat finna, har aldrig någon bestämmelse om ändring i det sätt, varpå medlen skulle användas, träffats av kronan ensam, utan det har skett med allmogens medverkan. Den har tagit initiativet, den har föreslagit och begärt förändringar, och kronan har sedan stadfäst dessa. Det har hela tiden varit två om den saken, kronan och allmogen. Men då frågar jag ännu en gång: är det möjligt, att sådan medbestämmanderätt skulle utövats av allmogen, om den icke varit rättsinnehavare i saken?

Detsamma framgår också av andra grunder. Vid ett par tillfällen har det varit fråga om att flytta kassan från Västmanland till huvudstaden och att i huvudstaden åstadkomma en förvaltning enbart av kronan, men båda gångerna har detta efter mycket kort tid ändrats. Första gången skedde en sådan överflyttning 1753, men vid nästa riksdag 1756 begärde allmogen att få tillbaka kassan, och denna begäran bifölls. Ty ehuru vederbörande riksdagsutskott ställde sig tveksamt, framhölls i ett av stånden, att kassan *icke* vore kronans medel, utan borde återgå till Västmanlands län, och detta bifölls av alla stånden. »Alldenstund roteballarnas i Västmanlands län gjorda påstående, det måtte knektelegomedelskassan återflyttas till länet», skrevo ständerna, »stöder sig på den rätt allmogen i grund av knektekontrakterna äger till berörde kassa

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knektelego-medelskassa.

(Förta.)

och den angelägenhet, som i följe därav för dem beror på denna kassas tryggliga bestånd och förvaring i landsorten», skulle den återflyttas till Västmanland och detta skedde också.

Ungefär samtidigt reglerades fondens förvaltning närmare. Den hade ursprungligen förvarats under dubbla läs av vilka länsstyrelsen innehade det ena och de intresserade häradena det andra. Även detta bevisar, att medlen icke enbart tillhörde kronan. Emellertid hade det under 1700-talets förra del vid ett tillfälle gått därhän, att det befunnits, att en landshövding ensam innehade tillgången till kassan, och att han till på köpet lånat ut en betydande del av densamma till sig själv. Allmogen klagade vid nästa riksdag och begärde redovisning för medlen och att genom sina fullmäktige få ombesörja deras förvaltning. Ständerna gävo dem i viss mån rätt, under påpekande dock av, att icke blott rotehållarnas förmån vore beroende av att kassan förvaltades väl, utan även hela rikets intresse; och på det viset kom på 1760-talet den ordning till stånd, genom vilken förvaltningen överlämnades åt en direktion, i vilken kronan representerades av två ombud, landshövdingen och regementschefen, och allmogen av sju deputerade; allmogen hade således majoritet. Tror någon, att man skulle anordnat en dylik förvaltning, om medlen enbart varit kronans tillhörighet? Kort därpå, 1770, kom på ständernas förslag den bestämelse till stånd, att rotehållarne skulle framför andra vara de närmast berättigade till lån ur kassan.

Något senare, på 1790-talet, ifrågasattes en andra förflyttning av kassans förvaltning från länet till Stockholm, som jag nyss antydde. Anledningen var en plan att på fonden lägga vissa nya utgifter för regementets beklädnad, men förslaget till förflyttning gällde denna gång dock endast en del av fonden och dessutom dess årliga överskottsmedel, och Kungl. Maj:t beslöt verkligen 1791 en sådan förflyttning närmast av dessa årligen inkommande överskottsmedel. Men detta räckte endast mycket kort tid. När beslutet skulle effektueras, väckte det motstånd, och redan nästa år kommo krigskollegium och regementschefen in med framställningar i frågan, varit den senare, regementschefen, efter en redogörelse för frågans historia framhöll, att »fonden till kassan är en rotarnas enskilda tillhörighet, given av Kungl. Maj:t mot upprättandet av Västmanlands regemente». Han påpekade vidare, att rotehållarna erhållit förmånen att framför andra få lån ur kassan och underströk det gagn orten haft genom lån ur kassan, och på dessa och andra grunder hemställde han om återställande av den till huvudstaden överflyttade delen av inkomsterna under direktionens förvaltning och överinseende. På dessa grunder beslöt Kungl. Maj:t 1793, att de till krigskollegium redan insända överskottsmedlen, — för resten blott en obetydlig summa — skulle återställas till kassans »i orten varande egna direktionens förvaltning och inseende», helst »däri-genom rotehållarne därstädes få begagna sig av den dem uti kungl. brevet den 30 april 1770 tillagde förmån att framför andra med lån utur kassan varda undsatte». Jag kan icke tolka detta beslut

annat än som ett erkännande — tillkommet som det var på grund av regementschefens nyss refererade framställning — att rotarna hade berättigade anspråk på fonden, och att dessutom ändamålet med densamma också skulle vara att tjäna till jordbrukslån. På det viset har den ock sedan dess förvaltats.

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa

(Forts.)

Nu vet jag, att man häremot kommer att genmäla, att det föreligger en kungl. dom från 1918, som säger, att fonden icke är rothällarnes. En sådan dom föreligger ock. Men *vem* fonden tillhör, är därmed icke utsagt. Det är icke utsagt, att den är kronans, och i varje fall är det tydligt, att även på den sidan, som hävdar, att kassan icke enbart tillhör kronan, förelegat och föreligga mycket starka och vägande skäl.

Jag förstär mycket väl, huru man från en viss sida ser saken. Man vill göra gällande, att vad som gavs 1684 var ett vanligt statsanslag; om ändamålet har upphört, alltså borde statsanslaget indragas. Men på andra sidan säger man, att vad som gavs 1684 var en donation till rothällarna, som de sedan haft anledning att betrakta som sin tillhörighet och som senare under tidernas lopp genom nya kungl. brev i viss mån förändrat ändamål. För min del är jag övertygad, att det sista betraktelsesättet är det riktiga och jag är redan på denna grund övertygad om, att indragningen icke är överensstämmande med full billighet. Jag ber kammaren betänka, att det finnes många andra donationer, i vissa avseenden jämförliga med denna, donationer till städer och andra institutioner, givna dels till allmänt understöd, dels till vissa skiftande ändamål. Jag tror man måste ställa sig mycket tveksam till frågan, om sådana kunna indragas, även om ändamålet förändrat karaktär.

Därmed må emellertid vara huru som helst. Här tillkommer och föreligger i själva verket en annan sak. Det kan vara riktigt, att man indrager ett anslag, ehuru det givits att utgå allt framgent, när ändamålet förändrats. Med fonden, som det nu är fråga om, är det någonting annat. Den har uppkommit genom besparingar av dem, som haft förvaltningen om hand. De hade även kunnat förvalta medlen så, att inga besparingar uppstått, men det ha de icke gjort. Det har icke varit statsmakterna obekant, att besparingar förelegat, men de ha trots detta icke indragit dem eller någon del av dem, utan latit dem stå kvar i Västmanland för att tjäna provinsens ändamål. Det synes mig under sådana förhållanden billigt, att orten får behålla, vad den genom besparingar hopsamlat. Den förut omnämnda domen synes mig icke utgöra något hinder, ty det händer mycket ofta här i riksdagen i fråga om anslag till det ena eller andra ändamålet, att riksdagen tager hänsyn icke blott till vad möjligen den ene eller den andre kan ha juridisk rätt att fordra, utan även till vad billigheten kräver. Här, menar jag, tala mycket starka billighetsskäl för att Västmanlands län och den del av Örebro län det här gäller skola få behålla vad de på goda grunder vant sig att betrakta som en till orten hörande fond, därför att de själva mer än 200 år förvaltats

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa.
(Forts.)

medlen, därför att ingen disposition av medlen tidigare skett utan deras samtycke, och därför att fonden är uppkommen genom besparingar, som uppstått genom deras försorg å till dem givna anslag. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än yrka bifall till den av herrar Kvarnzelius och Pers avgivna reservationen.

Herr Widell: Herr greve och talman! Genom den talrika och uttömmande historiska utredning den ärade talaren på Västmanlandsbänken lämnade ville han tydligen göra gällande, att Västmanlands knektelegomedelskassa icke tillhör staten eller åtminstone icke ensamt staten. Jag saknar nödig sakkunskap för att kunna inlåta mig på gendrivande av hans bevisföring, men jag är i den lyckliga situationen, att icke ens behöva göra ett försök härtill, därför att de skäl, som han framlade, äro prövade av domstolarna i alla tre instanserna och underkända.

Nu har visserligen den ärade talaren sagt, att Kungl. Maj:ts dom icke klart och tydligt ådagalägger, att kassan tillhör staten. Jag förstår mycket väl vad den ärade talaren syftar på. Domen kan endast taga hänsyn till vad som är stämt om, och stämningen utgick från Västmanlands rotehållare, vilka stämde Kungl. Maj:t och kronan med yrkande, att kassan skulle med äganderätt tillerkännas dem och Kungl. Maj:t och kronan redovisa den till rotehållarna. Domen underkände detta krav, och något annat kunde den knappast innehålla. Men domskälen äro fullt klara och tydliga. Det heter nämligen:

»Enär det måste anses å Kungl. Maj:ts och kronans sida utrett, ej mindre att kassan uppkommit uteslutande genom besparingar å den årliga kronotiondespannmål eller det i stället därför bestämda vederlag efter tre daler silvermynt för tunna, som vid det ständiga knektehällets inrättande av kronan donerats till 932 rotar vid Västmanlands regemente såsom understöd vid roteringsbesvärets fullgörande, ävensom genom influtna räntor å dessa besparingar, än även att för donationens utgående fästats såsom villkor, att anslaget i spannmål eller penningar skulle inlevereras i häradskistan för att vid behov användas till underlättande av knektelegandet; alltså och då vid sådant förhållande kassans tillgångar vore att anse såsom statsmedel, varå efter indelningsverkets upphörande rotehållarna icke vidare kunde göra anspråk, samt Kungl. Maj:t förty ägt rätt att, såsom genom Kungl. Maj:ts nädiga skrivelse till Konungens befallningshavande i Västmanlands län den 12 maj 1905 skett, utan rotehållarnas hörande meddela förändrade föreskrifter angående kassans förvaltning», så fann domstolen skäligt att icke bifalla käromålet. Detta är så vitt jag kan se ett erkännande in amplissima forma, att staten har äganderätten till kassan. Nu är det ju så, att domskälen formellt icke vunnit laga kraft, men då de spelat sådan roll för det slut, vartill domstolen kommit, kan man säga, att även domskälen fått laga kraft.

Nu har i den skrivelse från länsstyrelsen i Västmanlands län, som åberopats av motionärerna, anförts ytterligare ett skäl för

att den nu omhandlade rättsfrågan icke skulle vara klar, utan att det trots domarna i tre insatser fortfarande skulle vara tvivelaktigt, huru det rätteligen förhåller sig med äganderätten till kassan. Konungens befallningshavande skriver nämligen, att i såväl underrätten som hovrätten och högsta domstolen förordnats, att parterna skulle själva vidkännas sina kostnader å saken. Och så föresätter länsstyrelsen: »Då sådant enligt gällande rättegångsordning skall ske endast i det fall, att saken är 'mörk och tvivelaktig', framgår härav att, oaktat rotehällarnas anspråk på äganderätten till kassan icke kunnat bifallas, kronans rätt till densamma i allt fall ansetts vara av tvivelaktig natur.» Jag har verkligen ganska svårt att förstå ett sådant yttrande. När man tager fram rättegångsbalken och läser det stadgande, varom här är fråga, lyder det icke så, som här blivit citerat. Det säges av länsstyrelsen, att besittning av kostnaderna skall ske i det fall, att saken »är 'mörk och tvivelaktig'» men rättegångsbalken säger: »Finnes någon sak *hava varit* så mörk och tvivelaktig, att man till rättegång skäligen orsak haft» o. s. v. I rättegångsbalkens stadgande ligger tydligen, att saken för kärandeparten vid målets utgångspunkt tett sig så mörk och tvivelaktig, att det funnits skäl till rättegång. Men sedan domen fallit, föreligger icke längre något sådant fall, ty då är saken ur rättslig synpunkt klar och tydlig. Och det är icke möjligt att bestrida, att kassan på grund av domstolarnas utslag i tre instanser tillhör staten.

Såvitt jag kan finna, föreligger i denna del icke någon olikhet mellan reservanternas uppfattning och utskottets majoritet. ty även reservanterna säga: »Även om rotehällarne icke äga några på formella grunder vilande anspråk på, att kassans medel utslutande disponeras till nämnda landsdelars förmån, torde» etc., och sålunda vilja reservanterna icke göra gällande några formella skäl, såsom motionärerna visserligen gjort. Återstå då billighetsskäl. Jag tror, att i denna punkt olikheten i uppfattning mellan reservanterna och utskottets majoritet icke är så stor. Utskottets majoritet uttalar, att utskottet förutsätter, att någon uppsägning av de lån, som för närvarande äro innestaende i jordbruk i Västmanlands län, icke skall äga rum ensamt på den grund, att staten övertager kassan. Där har alltså utskottet givit på hand, att dessa lån tillsviðare skola få innestå, dock under den förutsättningen, att de löpa med tillbörlig ränta. Förhållandet är, att dessa lån för närvarande löpa med 4 å 4½ % ränta, vilket knappast kan anses som skäligen ränta i dessa tider, och utskottet har därför visserligen ingenting emot att lånen uppsägas för att få en högre lämplig ränta, men däremot har det icke varit utskottets mening, att lånen skulle indragas. Reservanterna föreslå däremot, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville uppskjuta tillämpningen av de bestämmelser, som Kungl. Maj:t för ett par månader sedan meddelat, att vissa kassans medel skulle inlevereras till arméförvaltningen. Det är häri skillnaden ligger mellan reservanterna och utskottets majoritet. Ut-

Ang. dispositionen av Västmanlands regementets knektelego-medelskassa.

(Forts.)

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knektelego-medelskassa.
(*Forta.*)

skottets majoritet har icke funnit ur någon synpunkt lämpligt, att riksdagen avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri riksdagen skulle anmoda Kungl. Maj:t att återkalla ett beslut, som Kungl. Maj:t nyligen fattat för att bevara statens intresse, ty det är dock ett verkligt statsintresse, att denna kassa giver skälig avkastning, vilket den för närvarande icke gör. För min del har jag i likhet med det stora flertalet i utskottet, som icke ansett det vara lämpligt att avlåta en skrivelse i denna punkt, gått med på avslag av motionerna.

Emellertid hemställa motionärerna ytterligare, att riksdagen skulle uttala sin anslutning till en viss plan på framtida användning av denna kassa, som framlagts av länsstyrelsen i Västmanlands län. Mot denna hemställan ha även reservanterna uppträtt, och jag kan sålunda lämna den saken å sido. Reservanterna och utskottets majoritet äro i den punkten ense.

Som sagt, herr greve och talman, den enda olikhet, som finnes mellan reservanternas och utskottsmajoritetens ståndpunkt är, att reservanterna vilja avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skulle återkalla ett välbetänt beslut, som Kungl. Maj:t nyligen fattat, varemot majoriteten av utskottet icke ansett detta vara lämpligt. Till dess åsikt ansluter jag mig och ber således att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Pers: Herr talman! Jag ännar naturligtvis varken inlåta mig på den rättsliga eller den historiska sidan av saken. Den har ju utvecklats av så framstående personer som de föregående ärade talarna. Jag tillåter mig dock ett par anmärkningar. Enigheten inom domstolarna var dock icke obruten. Det förhöll sig icke så. De avvikande meningar, som uttalades både i rådstuvurätten och i överdomstolarna, negligerades visserligen av herr Widell, men de ha dock funnits och voro icke så oväsentliga. Reservationen har emellertid lämnat den saken å sido; den urgerar icke rättsanspråken, utan den hemställer endast, om icke så starka billighetsskäl hava framställt sig, att Kungl. Maj:ts åtgärd att draga in kassan borde inhiberas och saken ligga, såsom den legat, till dess utredning har skett om hur kassan och dess avkastning skall användas. Reservanterna hålla på, att sådana billighetsskäl verkligen föreligga. De hava här utvecklats av herr Clason, och jag vill ytterligare understryka, att själva den historiska gången under 200 år talar för att billighetsskäl böra respekteras även nu. Kassan har genomgått skiftande öden. De centrala myndigheterna hava sökt draga in kassans förvaltning till huvudstaden, d. v. s. till respektive ämbetsverk, men detta har icke lyckats. Allmogen har satt sig däremot och kunnat göra sig gällande för i tiden, så att kassan återflyttats. De militära myndigheterna ha upprepade gånger och sökt få kassans avkastning använd till militära ändamål. Mot denna uppfattning hava rotehållarna reagerat och reagerat med sådan framgång, att de ha kunnat hävda sin ställning. Kassan har bibehållits och, trots det att den har län-

sats ett par gånger vid kritiska tillfällen, har den skyddats tack vare allmogens intresse för saken, så att det nu finnes omkring ett par miljoner kronor i denna kassa. Nu i vår tid under en liberal regering drages kassan helt enkelt in, och denna historia avslutas, jag skulle vilja säga, på ett snöpligt sätt. Herrarna få ursäktas, om man reagerar häremot, och om denna allmoge, som har satt sin stolthet och en berättigad stolthet i att genom ett par hundra år ha hävdats sin rätt i denna kassa — icke till äganderätt till kassan — om denna allmoge fäster sig vid denna sak på ett alldeles särskilt sätt och undrar, hur det kan förhålla sig härmed. Och jag tager för givet, att herrarna icke heller undra på, om vi här uppehålla oss en liten stund vid en sådan för vårt län ganska märklig omständighet.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid, utan be att få bemärka, att det är riktigt, som herr Widell säger, att det icke är så stor skillnad mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Reservationen har verkligen inskränkt sig till det allra minsta möjliga, och när herr Widell säger, att regeringen icke bör få, om jag så får säga, bakläxa, därför att den velat bevara kronans rätt, vill jag rikta den frågan till herr Widell: var kassan i fara i Västmanlands län, såsom den nu låg? Jag vet, att herr Widell kommer att säga, att räntan var för låg. Men den saken hade vi nog kunnat ordna till belåtenhet inom länet. Det är icke där kärnpunkten ligger, utan kärnpunkten ligger på att allmogen, länsinvånarna vilja vara med och se, hur kassan skall ordnas. Och jag tror icke, att man då kan säga, att det låg i det allmännas intresse att på det sättet bevara kronans rätt genom att draga in kassan, ty därigenom har allmogen i alla fall blivit decouragerad och kan icke komma att intressera sig för kassan på samma sätt, som då den låg orubbad inom länet.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla reservanternas yrkande.

Greve Hamilton, Alexander: Herr talman! Efter den fullständiga historiska belysning den förste talaren givit denna fråga vill jag nu försöka göra mig till tolk för stämningen inom länet. Ända från 1684 till den 12 maj 1905 har denna kassa stått under Västmanlands rotehållares förvaltning. Den har förvaltats av representanter för länets jordbrukare, och man kan sålunda åberopa mer än tvåhundraårig hävd härför. Att denna kassa tillhör provinsen, har så vuxit in i det allmänna rättsmedvetandet, att det skulle betraktas som en våldsåtgärd, om kassan framtogs länet. Detta förhållande har kommit till uttryck i uttalanden såväl från konungens befallningshavaude, hushållningssällskap och landsting som från alla länets kommuner, och nu hava dessa synpunkter slutligen framburits i motioner av länets alla riksdagsmän. Sällan har väl en provins önskingar kunnat framföras på en bredare bas. Det gäller ju icke heller här att gynna några egoistiska mål, icke att gynna länets invånare på andras bekostnad, ty de intressen, som kassan skall främja, skulle annars befrämjas genom stats-

Ang. dispositionen ar Västmanlands regementets knektelego-medelskassa.
(Forts.)

Ang. disposi-
tionen av
Västmanlands
regementes
knektelego-
medelskassa.
(Forts.)

medel, utan det gäller här att tillgodose ett ideellt intresse, att fullfölja en historisk tradition. Rotehållarna ha varit måna om denna kassa i den förhoppningen, att den fortfarande skulle stanna inom länet. Visar det sig, att så icke får förbliva, kommer det att uppstå stor misstämning inom länet. Man frågar sig nu, varför det skall ske, då det för staten icke medför några som helst fördelar. Innebörden av utskottets beslut ligger i att utskottet vill, att kassan skall flyttas från länet, innan utredning skett. Vi önska nu, att utredningen må ske först, innan man avgör frågan om kassans förflyttning, och vi hoppas, att vid utredningen hänsyn må tagas till länets önskingar.

Jag skulle helst yrka bifall till vår motion, men som saken ligger, yrkar jag bifall till herr Kvarnzelius m. fl. reservation.

Herr Widell: Endast ett par ord. Herr Pers yttrade, att det varit meningsskiljaktigheter i domstolarna. Det är sant, att det var meningsskiljaktighet i rådstuvurätten, men icke i hovrätten och högsta domstolen. Däremot var det inom nedre justitierevisionen avvikande meningar. Detta inverkar dock givetvis icke på något sätt på räckvidden av den dom, som avkunnades, ty det är ingalunda något sällsynt fall, att meningsskiljaktighet förekommer i en domstol, men det inverkar naturligtvis icke på domens giltighet.

Vidare yttrade herr Pers, att denna kassa, som nu uppgår till över 2 miljoner, åstadkommits genom rotehållarnas sparsamhet. Det skulle vara de, som sparat ihop dessa medel. Jag tror icke, att man kan se saken så. Kassan bildades av grundskattemedel, som av staten anslagos till rotehållarnas understöd, och att det blev något över på dessa medel, berodde nog säkerligen till stor del på vakanser i rotarna, men icke hava rotehållarna kunnat inverka på den saken. Det torde sålunda knappt vara riktigt, när man säger, att det är rotehållarna, som sparat ihop dessa medel åt kassan.

När man så talar om billighetsskålen, varför Västmanlands län skall ha kassan, vill jag erinra, att det aldrig varit Västmanlands län, som haft denna kassa, utan rotehållarna, och några rotehållare finnas icke längre i Västmanland. Ja, det kan ju hända, att det finns någon enda kvar, men då försvinner även han under de närmaste åren, och i det stora hela finns det icke några rotehållare längre.

Det har vidare framställts som något enastående, att staten indrager en sådan kassa till sig, men det har funnits en hel rad liknande kassor, som indragits. Detta har visst icke skett utan motstånd från ortsbefolkningens sida, men de hava i alla fall indragits. Den processen är redan avslutad. Att det icke skett på samma sätt med denna kassa, torde bero på att rättegång pågick mellan rotehållarna och kronan, och så länge den pågick, kunde intet göras åt saken. Nu är rättegången slut, och det föreligger intet skäl att längre uppskjuta saken. När jag nu talar om att indraga

kassan, menar jag, att kronan skall övertaga själva förvaltningen, vilket icke utesluter, att medlen kunna vara tillsvidare placerade i Västmanland. Men att Västmanlands län skulle äga något slags företrädesrätt till dessa medel, kan jag icke medgiva.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Clason: Jag skall blott göra ett par anmärkningar med anledning av herr Widells anföranden.

Herr Widell ville i sitt första anförande göra gällande, att den utveckling som låg före domen, icke hade någon betydelse; domen själv skulle i detta fall vara fullkomligt avgörande. Jag framhävde emellertid icke endast rättsskäl, utan billighetsskäl, och betonade, huru frågan historiskt vuxit fram, och vilka slutsatser därav måste dragas. Herr Widell erkände också själv, att domstolarna faktiskt vid sitt avgörande endast hade underkänt rotehållarnas anspråk att *ensamma* hava eganderätten till kassan. Något annat har alltså icke avgjorts. Enligt den utredning jag föredrog förefaller det mig, som om man i detta fall med stort skäl kan tala om meddeläganderätt för båda de intresserade parterna. Och huruvida processen hade vunnit en annan utgång, därest yrkandena varit annorlunda, är en sak, som jag tror, att varken herr Widell eller jag kunna yttra oss om eller bedöma i detta ögonblick. Som herr Widell erkände, hava domskäl emellertid icke laga kraft; att de skulle vara avgörande kan alltså ej hävdas.

När jag då på grund av den historiska gången av denna fråga kommit till i viss mån annat resultat än det, som föreligger i domskälen, så beror det just på den undersökning jag sökt göra, men även på en annan sak, som jag i detta sammanhang vill nämna ett par ord om. Jag har i min verksamhet vid åtskilliga tillfällen haft anledning att se, hur det går till här i landet, när vederbörande parter söka förskaffa sig skäl för sina påståenden i rättegångar med varandra. Det går så till, att den ena parten går upp i arkivet och försöker gräva fram papper och den andra parten gör sammaledes, men det finnes absolut ingen garanti för att vare sig den ena eller andra fullständigt lyckas i det hänseendet. En dom blir därför ofta beroende på vad den ena eller andra lyckats få fram, men detta behöver visst icke vara hela det föreliggande materialet. Beträffande denna sak kan jag ju nämna, att, så vitt jag nu tagit kännedom om akterna, det enligt min uppfattning ganska upplysande brev, som jag citerade från den regementschef, vars framställning 1792 föranledde Kungl. Maj:ts beslut, att vissa överskottsmedel av kassan skulle återställas till Västmanland, och i vilken framställning han hade uttalat bland annat vad jag anförde i mitt sista anförande, att »fonden är rotehållarnas enskilda tillhörighet» — att, säger jag, efter vad jag tror, exempelvis detta brev aldrig varit framdraget och känt av någon av parterna, i varje fall ej av domstolarna. Jag är således icke säker på, att en historisk utredning i denna fråga icke skulle

Ang. dispositionen av Västmanlands regementets knektelego-medelskassa.

(Forts.)

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knektelego-medelskassa.

(Forts.)

ha kunnat leda till annat resultat, än som nu vid domens avkunnande förelegat. När jag då därtill kommit till det resultat, att starka billighetsskäl föreligga, anser jag det vara min skyldighet att hävda den ståndpunkten.

Herr Widell ville göra gällande, att besparingarna uppkommit därigenom, att rotarna varit vakanta. Jag tror icke, att något sådant är ådagalagt i handlingarna. Jag tror tvärtom, att det är ådagalagt, att dessa besparingar uppkommit, genom att rotarna själva understundom företagit sig att betala större lega till knektarna i stället för att taga ur kassan. Således kan man säga, att det är genom en besparing, som rotarna själva åstadkommit, som i dessa fall ökningen av kassan uppkommit. De togo icke ur kassan, då de skulle lega knektar, allt som kunde tagas, utan låto en del stå kvar som besparing i kassan.

Herr Widell ville även göra gällande, att en hel rad andra liknande kassor blivit indragna. Därom känner jag intet med bestämdhet, men vad jag vet är, att det finnes kassor ungefär av samma karaktär, som icke blivit indragna, utan fortfarande få tjäna de län, där de ursprungligen samlats och vilka de i mer än 200 år tjänat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kvarnzelius: Ehuru jag ej är representant för Västmanlands län, har jag likväl ansett vissa billighetsskäl tala till förmån för det intresse, som länsrepresentanterna i sin motion framfört. Jag har nämligen icke kunnat undgå att få ett starkt intryck av den misstämning, som dessa åtgärder väckt hos befolkningen inom Västmanlands län. Det har synt mig, att det skulle vara möjligt att avveckla denna fråga på sådant sätt, att denna misstämning undanröjes, och att en lösning av denna fråga så, att även västmanlänningarna och den del av Örebro län, som det här gäller, skulle känna sig någorlunda tillfredsställda, skulle kunna ske, utan att något som helst intresse för staten åsidosattes, ty som tidigare sagts, ligga penningarna lika säkert där de nu ligga, som om de låge i arméförvaltningens kassakista. Ja, jag vågar nästan säga, att de där ligga säkrare i längden, än om de komma in i arméförvaltningen, ty då komma de sannolikt ganska snart att användas så, att man sedermera icke ser till synnerligen mycket av dem. Om den saken känner man för närvarande dock ej, hur det kan bli.

Jag begärde ordet med anledning av att herr Widell ville i sitt anförande liksom göra troligt, att det vore olämpligt från riksdagens sida att skriva till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t ändra ett redan fattat beslut, och att däri skulle på något sätt kunna anses ligga ett ogillande av Kungl. Maj:ts åtgärder. Jag kan icke betrakta saken så. Jag anser att Kungl. Maj:t endast gjort sin skyldighet genom att se till, sedan domen fallit, att statsmedlen tagas om hand av den myndighet, som är närmast därtill. Men det synes mig, att riksdagen kan visa något större mildhet,

än vad Kungl. Maj:t i detta fall ansett sig kunna göra på grund av sina förpliktelser funnit sig kunna ådagalägga. Det förefaller mig, att om riksdagen visar denna större mildhet, Kungl. Maj:t icke på något sätt behöver därav känna sig hava fått en admonition eller ett misstroendevotum från riksdagens sida. Det bör kunna ordnas så, att alla parternas intressen bli tillgodosedda. Jag kan icke se något ont i att medlen få tjäna jordbrukets intressen där nere i Västmanland, såsom de gjort, genom att de få utlånas till låt vara något högre ränta — skälig ränta — men dock icke så höga räntesatser, som man annars är hänvisad till att betala, och detta kan ske, utan att staten därigenom gör några uppoffringar. Staten anslår ju stora belopp för egnahemsverksamheten och lånar ut medel mot mycket billig ränta. Kan icke detta för Västmanlands län få bli något i samma anda, men speciellt för denna del av landet? Vad har riksdagen för anledning att i detta avseende gå hardhänt till väga? Jag kan icke se, att något intresse trädes för nära, om man låter detta statsbehov, om det nu är ett sådant, få anstå, tills riksdagen satts i tillfälle att pröva, huru man för framtiden skall förfara. Måhända kommer Kungl. Maj:t med ett sådant förslag, men under tiden, tills detta sker gå de räntemedel som under tiden inlutit till arméförförvaltningen och likaså alla amorteringar på de utlånade beloppen. Givetvis bliva härigenom de återstående utlånade beloppen högst betydligt reducerade. Jag finner icke någon anledning, varför denna indragning nu skulle behöva ske, utan det kan mycket väl anstå därmed tills riksdagen fått tillfälle att pröva saken.

Det är därför jag varit med om den reservation, som jag tillsammans med herr Pers avgivit och till vilken även jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr statsrådet Nilson: Då det här under debatten har riktats åtskilliga anmärkningar mot mig i min egenskap av föredragande inför Kungl. Maj:t i detta ärende, vill jag med några få ord klargöra min ställning till detta spörsmål.

Jag förstår mycket väl västmanlänningarnas särskilda intresse för denna kassa. När jag föredrog ärendet, hade jag fullt klart för mig, att saken berörde mina egna valmäns intresse och det därför att jag representerar Örebro läns norra valkrets. De rothållare, som bo i Fellingsbro och Ervalla, hava nämligen varit delägare i kassan. Men den omständigheten kunde ej inverka på mig, när jag tog ställning till detta spörsmål, ty jag såg saken ur statens synpunkt, och här förelåg laga dom på, att kassans medel voro statsmedel. Jag har skyldighet att tillse att statens medel på bästa sätt göras fruktbringande. Jag kunde icke underlåta att iakttaga, att kassans medel voro utlånade mot 4 à 4½ % ränta och jag måste säga mig, att i närvarande tid, då staten upplånar medel mot så pass hög räntefot, som nu är fallet, förvaltningen av dessa statsmedel icke är på ett fullt ändamålsenligt sätt ordnad. Jag hade fullt klart för mig, att avvecklingen borde ske mjukt.

Ang. dispositionen av Västmanlands regementets knicktelegramedelskassa.
(Forts.)

Ang. dispositionen av Västmanlands regementes knektelego-medelskassa.

(Forts.)

Därför har också föreskrivits i det kungliga brevet, att kassan icke omedelbart skall inlevereras till arméförvaltningen, utan att hädanefter till kassan inflytande medel efter avdrag av behöriga förvaltningsavgifter skola levereras till arméförvaltningens civila departement. Det är sålunda enligt min uppfattning en särdeles mjuk och hänsynsfull avveckling av det hela. Då man nu vill göra gällande, att den omständigheten, att Kungl. Maj:t överlämnat förvaltningen av inflytande medel till ett annat centralt förvaltningsorgan än Konungens befallningshavande, skulle innebära någon särskild ovänlighet, har jag mycket svårt att förstå det, ty Konungens befallningshavande i Västmanlands län är ju skyldig att ställa sig Kungl. Maj:ts befallningar till efterrättelse lika väl som arméförvaltningens civila departement.

Nu sökte statsutskottets ärade ordförande på något sätt få fram den meningen, att medlen måhända skulle vara säkrare placerade, om de låge hos Konungens befallningshavande, än om de befunde sig hos arméförvaltningens civila departement. Jag tror ej, att den uppfattningen är riktig, men för att skingra varje tvekan i det hänseendet vill jag endast erinra om, att arméförvaltningens civila departement i sin framställning till Kungl. Maj:t rörande medlens framtida disposition och användning har föreslagit, icke att arméförvaltningen skulle omhänderhava dem utan att förvaltningen av medlen skulle överlämnas till statskontoret, som ju är statens egentliga fondmedelsförvaltare. Ingen kan väl göra gällande, att icke statskontoret i sin fondförvaltning har ådagalagt all den försiktighet och klokt, som i det hänseendet kan krävas av ett penningförvaltande verk.

Jag tror således, att från de ärade västmanlänningarnas sida saken väsentligen överdrivits. Jag kan för min del icke se något hinder för att det blivande ämbetsverket, vare sig det blir det ena eller det andra, som får förvalta penningarna, mycket väl kan utlåna medlen till jordbrukarna i Västmanlands län, såsom hittills varit fallet. Men det är icke uteslutet, mina herrar, att det kan finnas andra behov. Det kan vara mycket mer trängande behov i andra delar av vårt vida land, varför det kan hända att penningarna skulle kunna komma till bättre användning och göras ur statens allmänna synpunkt mer fruktbärande i andra, jag skulle kunna kalla dem, mera obrutna bygder i vårt land, än Västmanlands län är.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande moment hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i mom. a) i den av herrar Kvarnzelius och Pers vid föreliggande utlåtande avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition: *Ang. dispositionen av Västmanlands regementets knektelego-medelskassa.*

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 mom. a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i mom. a) i den av herrar Kvarnzelius och Pers vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 42.

Mom. b).

Herr von Essen: Herr greve och talman! Efter den behandling, som frågan om Västmanlands regementets knektelego-medelskassa fått av statsutskottet och kammaren, ser det rätt hopplöst ut att begära ordet i denna fråga. Det är olyckligt att statsutskottet sett denna fråga ur rent juridisk synpunkt. Jag hade hoppats och trott, att man skulle hava behjärtat, att det finnes många andra synvinklar, ur vilka frågan om Jämtlands roteringskassa kan ses, och att dessa äro av vida viktigare art än de rent juridiska eller ekonomiska synpunkterna.

Vad Jämtlands roteringskassa beträffar så är ju dess ställning tämligen likartad med Västmanlands regementets knektelego-medelskassa, och man får icke förundra sig, efter den dom som meddelats beträffande denna sistnämnda kassa, att statsutskottet med sin formelltjuridiska syn på saken kommit till avvisande hållning även beträffande Jämtlands roteringskassa. Men även om kassans grundfond utgöres av donerade medel, så kan det icke förnekas, att det är gängna tiders rotehållares besparingar, som möjliggjort, att kassan nått den höjd, som den nu innehar och som verkligen är orsaken till att det finnes något att tvista om. Utan dessa föregående generationers sparsamhet och måttfullhet vid anlåtande av kassan, hade det säkerligen icke funnits annat än grundfonden till kassan kvar, och den utgör i detta fall den blygsamma summan av 87,000 kronor medan den med besparingarna inräknade i närvarande stund uppgår till cirka 250,000 kronor.

Den nu levande generationen av ägare till f. d. roteringsskyldiga gårdar betraktar kassan såsom arv från sina fäder och företrädare i jordbruksäganderätten, och den särskilda omhuldnad, som alltid har ägnats kassan framträder särskilt, då statsmakterna

Ang. dispositionen av Jämtlands roteringskassa.

(Forts.)

Ang. dispositionen av Jämtlands roteringskassa.
(Forts.)

framkommo med sina anspråk på kassans tillgångar. Det var en verkligt stark misstämning som statens anspråk framkallade, och denna tog sig uttryck i det möte, som 1906 hölls med rotehållarna där det enhälligt protesterades emot statens ingripande och man anhöll, att kassan icke skulle föras ur provinsen, utan få komma densamma till godo för främjande av vare sig det med kassan ursprungligen avsedda ändamål eller någon därmed i nära sammanhang stående uppgift. Ty, framhölls det fastän roteringsbesväret hade avlyftats, kunde man ändå väl tänka sig, att inom en ej allför avlägsen framtid ändrade förhållanden kunde inträda, som i en eller annan form kunde påkalla roteringsens införande, och för detta ändamål ansågo rotehållarna, att kassan fortfarande borde bevaras för det framtida ändamål, som kunde uppkomma. Det var alltså icke några egoistiska synpunkter, som dikterade deras beslut, eller någon tanke på att för egen vinnings skull bibehålla kassan utan man åsyftade, att den i framtiden kanske skulle komma att tjäna statsändamåls genomförande, för vilka den också ursprungligen var avsedd. Nu har arméförvaltningen avgivit ett yttrande i denna fråga, som är bifogat statsutskottets förslag, och det går ut på att kassan skall uppgå såsom beståndsdel i en fond benämnd »indelningsverkets besparingsfond», avsedd för understöd åt f. d. indelt manskap. Men arméförvaltningen har ändå icke helt och hållet kunnat tillbakavisa den möjlighet, som av rotehållarna redan 1906 framhölls, att ett moderniserat indelningsverk väl skulle kunna tänkas, för vilket kassans medel skulle behöva tagas i anspråk. I skrivelsen säger nämligen arméförvaltningen, att, »därest, såsom ovannämnda rotehållare förutsatt, roteringen i någon form skulle återinföras, torde utvägar kunna finnas för att ur nämnda fond eller annorledes bereda provinsens befolkning den lättnad, som må kunna anses skäligen och som synes delvis vara åsyftad med ifrågavarande motion.» Ja, det är ju gott och väl med ett sådant uttalande, men för oss jämtlänningar är det icke så mycket den ekonomiska sidan av saken som är den avgörande, utan den rent historiska. Vi hava vant oss vid att betrakta denna kassa som en dyrbar relik från den gamla karolinska tiden såsom det förmodligen första minnesmärke, och som vi hava från den tid, då Jämtland förenades med Sverige, och denna tradition skulle helt och hållet brytas, om nu kassan helt skulle uppgå i indelningsverkets besparingsfond, och vi skulle få nöja oss med allenast ett svagt löfte om att kanske i en framtid i en eller annan form få tillbaka dessa medel.

Beträffande motionen angående Jämtlands roteringskassa kan det icke nekas, att den av statsutskottet blivit åtskilligt snävare behandlad än motionen angående dispositionen av Västmanlands regementes knektelegomedelskassa. Detta torde hava sin förklaring däri, som utskottet säger, att Jämtlands roteringskassas medel icke längre äro utlånade, utan redan äro indragna. Men den omständigheten, att Kungl. Maj:ts befallningshavande däruppe varit mera nitisk än i Västmanlands län och gått så kraftigt och hastigt till-

våga, att kassans samtliga medel, som även där förut varit utlå- *Ang. disposi-*
nåde mot in-teckning i mindre jordbruksfastigheter, redan blivit *tionen av*
helt indragna, bör icke kunna förringa de anspråk, som provinsen *Jämtlands ro-*
med alla skäl anser sig hava till kassan. *teringskassa.*

(Forts.)

Kassan är nu, som jag redan nämnt, icke mera än 250,000 kronor, så att det i ekonomiskt avseende icke är av så stor betydelse för Jämtlands län som för Västmanlands län att få behålla sin knektelegomedelskassa, men å andra sidan är det även för staten av mindre betydelse att få dessa stackars 250,000 kronor som det här gäller. Jag tycker, att det icke skulle vara staten värdigt att lägga beslag på en kassa, som på så sätt uppkommit, ty vad som än säges däremot, kan det icke förnekas, att det är de besparingar, som gjorts, och måttfullheten hos föregående rothållare att icke beskatta kassan, som gjort, att den finnes till i sin nuvarande omfattning.

Jag vågar för min del icke hoppas mycket på riksdagens första kammare i denna fråga heller, ehuru väl denna kammare särskilt satt sin ära i att bevara traditionerna från framfarna dagar och värna om de minnesmärken vi ännu hava kvar från vår stormaktstid, men såsom frågan nu ligger, och då den reservation, som är avgiven av en ledamot i statsutskottet, enligt vad jag har mig bekant, på andrakammarsidan icke kommer att av honom vidhållas i den avfattning den bifogats betänkandet, vill jag ändå, herr talmän, för min del be att få yrka bifall till motionen.

Herr Widell: Beträffande den punkt i betänkandet, som nu är i fråga, har statsutskottet varit av den uppfattningen, att de billighetsskäl, som talat för att de medel som tillhöra Västmanlands regementes knektelegomedelskassa, tillsvi-dare få vara placerade inom länet, icke föreligga beträffande Jämtlands roteringskassa.

Såsom den föregående talaren själv erinrade, är kassan icke för närvarande placerad på något sätt, som länder Jämtland till gagn. Kassan är fullständigt skild från Jämtland, där man numera icke alls har något med kassan att göra. Några särskilda billighetsskäl har statsutskottet därför icke kunnat finna, och för min del har jag icke heller av vad den föregående ärade talaren anfört kunnat finna något skäl, som kunde förmå mig att frångå denna uppfattning.

Nu har den ärade talaren icke yrkat bifall till den reservation, som har antecknats av herr Olofsson i Digernäs, och jag behöver därför icke gå in på den. Men då jag hört man och man emellan talas om, att det från jämtlänningarnes sida skulle finnas rättsanspråk på denna kassa, vill jag erinra om, att därest så anses vara förhållandet, är icke riksdagen rätta forum att döma därom, utan är den riktiga vägen att anlägga sak vid domstolen. Att riksdagen skulle i förväg göra ett uttalande i sådan rättsfråga är alldeles uteslutet.

Ang. dispositionen av Jämtlands roteringskassa.
(Forts.)

Herr greve och talman, jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Frändén: Enligt den motivering, som utskottet lagt till grund för sitt avstyrkande av herr von Essens motion, har utskottet såsom riktiga omfattat de synpunkter, som i arméförvaltningens skivelse den 4 mars detta år framhållits, nämligen att då arméförvaltningen icke kunnat finna, att kassans medel på något sätt genom utlåning till jordbrukare eller annorledes gjorts till nytta för några länsintressen och kassans tillgångar äro placerade i banker och värdepapper, synes det arméförvaltningen icke böra på något kännbart sätt beröra Jämtlands befolkning. kassan uppgår i lantförsvarets medelstillgångar, helst som rotehållarne icke mot Kungl. Maj:t och kronan anhängiggjort rättegång angående bättre rätt till kassan.

Dessa skäl synas mig väl svaga, även om därtill lägges, att arméförvaltningen tidigare, 1906, verkställt en utredning, av vilken enligt dess mening framginge, att samtliga tillgångar i kassan vore att anse såsom statsmedel.

Den omständigheten, att rotehållarne icke hittills ansett sig böra anlita rättegångsvägen för att bevara sin rätt gent emot kronan, lär väl icke få anses bärande för den åtgärd, som här avses, nämligen att helt överföra kassans medel till statens egendom. Rotehallarne i Jämtland hysa den uppfattningen att åtminstone en avsevärd del av kassans tillgångar uppstått genom rotehållarnes besparingar av utav dem gjorda sammanskott, i vilka staten icke ägt någon del. Tillika ha en del av besparingarna uppstått på det sättet att redan före 1850-talet från rotehållare i Väster-norrlands län lämnats bidrag till rotehållare i Jämtland, därför att jämtarna vid den tiden varit tyngre roterade än västernorränningarna. Dessa bidrag hava rotehållarne i Jämtland låtit inflyta i kassan, men därmed lär det icke vara ådagalagt, att bidragen ifråga vore att anse såsom statens medel, varmed rotehållarne i Jämtland icke äga befatta sig.

Enligt min uppfattning förefinnes sålunda icke någon utredning, att det belopp, 37,288 riksdaler 25 skillingar banco, som förefanns i kassan den 8 oktober 1851, vare sig tillskjutits av statsmedel eller insamlats för statens räkning, utan fastbellre bör man komma till den uppfattningen, att besparingar gjorts i och för rotehållarne själva. Att utskottet velat ställa jämtarne i sämre ställning än västmanlänningarna, därför att jämtarne icke gjort bruk av kassans medel, utan låtit desamma stå räntebärande i bank förefaller mig orimligt liksom påståendet, att, då penningarna nu finnas i bank, det icke berör rotehållarne i Jämtland, att staten tillägnar sig desamma för egen del.

På grund av det anförda och då enligt mitt förmenande en allsidig utredning genom vilken rotehållarne få kännedom om förhållandet med avseende å kassans uppkomst och om medlens natur, erfordras, förrän medlen överföras till statskassan, samt då

jag icke kunnat helt ansluta mig till någon av de vid betänkandet fogade reservationerna, tillåter jag mig att yrka bifall till herr von Essens motion.

Ang. dispositionen av Jämtlands roteringskassa.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på bifall till nu ifrågavarande motion; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förändrad användning av de kungliga slotten.

Om ändrad användning av de kungliga slotten.

I en inom andra kammaren av herr *E. Hage* m. fl. väckt motion nr 49, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vilken utsträckning de kungliga slotten kunde och borde omändras och användas för statens sjukvårdsväsen, skolväsen eller andra statsändamål, samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande anfört följande:

»Då de kungl. slotten genom Rikets ständers skrivelse den 1 december 1809 och riksdagens skrivelse nr 1 vid 1908 års riksdag till Kungl. Maj:t upplåtits under vissa villkor att disponeras under Hans Maj:t Konungens livstid (se statsutskottets utlåtande nr 2 vid 1908 års riksdag), har utskottet redan av denna anledning icke kunnat tillstyrka motionen.

Utskottet hemställer, att herr Hages m. fl. ifrågavarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.»

Herr Lindhagen: Jag anser, att detta betänkande icke bör gå alldeles förbi, utan att jag fäster någon uppmärksamhet på en angelägenhet, som kommer oss allt närmare och närmare och som också gör, att det blir nödvändigt, att man börjar sätta sig in i den, så att den till äventyrs en gång måtte framträda och få någon lösning. Jag menar frågan om en bostadsransonering för att fylla den stora, hotande bostadsnöden. Det är ju så, att vi hava stora byggnadsplatser tillgängliga, utan att det likväl kan åstadkommas tillräckligt antal bostäder. Det blir omöjligt att bygga, och de bostäder, som byggas, bliva alldeles för dyra, och det är nu ingen utsikt, att det skall bliva bättre så långt man kan se framåt. Detta har fört med sig, att man i allt vidare kretsar fått klart för sig, att det allmänna nu måste övertaga det enskilda initiativets uppgift att tillhandahålla befolkningen, i all synnerhet i de stora städerna, bostäder. Men även det allmänna är naturligtvis

Om ändrad
användning
av de kungliga
slotten.
(Forts.)

i sina handlingar bundet av de rådande konjunkturerna, och man kan icke i hast smälla upp bostäder i tillräckligt antal, därför att det kostar så ofantligt mycket. Nu har, som sagt därför även frågan om bostadsransonering kommit upp. Det är en mycket vansklig sak, en sak som måste företagas med största urskiljning eller, som krigsministern nyss i ett annat ämne yttrade: det måste ske mjukt och med hänsyn. Men man får icke blunda för att det kan bliva en nödvändighet, ty folk måste först och främst hava bostäder, det kan icke hjälpas, och de som hava ofantligt däligen bostäder, måste hava bättre bostäder, det kan heller icke hjälpas. Vi finna också, att man i många andra länder börjat debattera och delvis även förverkliga denna sak, och i går fick jag se ett telegram i en aftontidning, att vederbörande i Köpenhamn nu sett sig nödsakade att på grund av de olidliga förhållandena där tillgripa denna utväg.

Nu är det givet, att sådana åtgärder, extra ordinära ingripanden på grund av kristiden, icke taga hänsyn till redan träffade avtal, äganderätts- eller besittningsrättsförhållanden. Förfoganderättslagen går över alla dessa saker med en slags expropriationslagsrätt, och vi hava nu en förfoganderättslag redan. Det råder dock olika meningar om huruvida den är användbar även för bostadsransonering, men skulle den icke vara det, varom jag hört, att det inom lagutskottet åtminstone förra året varit debatt, så finnes anledning att ändra förfoganderättslagen så, att den kan användas för detta ändamål.

Jag vill då säga, att till bostadsransonering också hör att ransonera redan befintliga lokaler även för andra ändamål, som måste tillgodoses i samballets och den allmänna välfärdens intresse. Här ha motionärerna rört vid ett fall, där en myckenhet av utrymmen stå till buds, utrymmen, som äro så övertflödiga, att de icke ens alltid kunna komma till någon användning. I detta fall är även staten ägare och man har således en anknytningspunkt till en sådan åtgärd. Det är alldeles givet, att den största hänsyn i detta fall skulle visas, och jag tror icke heller att vederbörande, som hava nyttjanderätten åt sig upplåten, skola vara ovilliga att lyssna till billiga framställningar i det avseendet. Vi hava redan sett, att i Haga lustslott på frivillighetens väg en sådan ransonering tagit sin början.

Under sådana förhållanden, herr talman, kan jag för min del icke annat än yrka bifall till motionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å föreliggande utlåtande annat yrkande ej förekommit, än, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet

väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om ändrad användning av de kungliga slotten.

(*Forta.*)

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola jämte en i ämnet väckt motion.

Anslag till södra K. F. U. K:s husmodersskola.

I en den 21 februari 1919 till riksdagen avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 135, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till tackande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *G. W. Källman* väckt motion nr 346, däri hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, måtte till tackande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett extra anslag av 6,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Källmans* ovanberörda motion måtte till tackande av brist i 1918 års räkenskaper för södra K. F. U. K:s husmodersskola anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 3,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *C. G. Ekman*, *H. G. W. Wrangel*, *N. Åkesson*, *J. Olofsson*, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *P. B. Nilsson* i Landeryd och *J. Erlansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr *Källmans* ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Nilsson, Johan: Herr greve och talman! Riksdagen står inför det förhållandet, att det befinnes nödvändigt att bevilja diverse anslag för tackande av brister, som uppstått under dessa krisår i en del institutioners räkenskaper. När det gäller rena statsinstitutioner, är därom intet att säga. Det är naturligtvis

Anslag till
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskola.

(Forts.)

nödvändigt, att dessa brister täckas på något sätt, men man får göra klart för sig, huruvida staten eller andra myndigheter äro de verkliga målsmännen för olika institutioner. Här gäller det nu en skola, som är anordnad av K. F. U. K. i Stockholm, och man får ju då se efter, huruvida denna skola skall anses fylla ett statens behov eller vara av mera lokal natur. Såvitt jag kan se, måste denna skola anses vara till för att fylla ett rent lokalt behov, och dess rätte målsman torde icke vara riksdagen, utan får väl anses vara Stockholms stad eller möjligen Stockholms län.

Förhållandet är, att vi överallt i landet hava skolor av denna art. Vi hava lantmannaskolor, folkhögskolor, slöjdskolor o. s. v., och alla dessa skolor få ett visst statsanslag på vissa bestämda grunder. Målsmännen för dessa äro ju ofta kommunerna, men i regel landstingen, och de få vända sig till kommunerna eller landstingen, då de behöva medel för uppståndna brister.

Om man vidare ser efter orsaken, varför brist uppstått vid denna skola, så finner man särskilt av inspektrisens utlåtande, som är bifogat Kungl. Maj:ts proposition, att de elevavgifter, som upptagas vid denna skola, äro synnerligen låga. Vidare finner man, att de gäster, som fått åtnjuta utspising vid denna skola hava fått åtnjuta denna för synnerligen billigt pris, och det kan väl vara litet för mycket begärt, att riksdagen skall täcka den brist, som uppstått på det sättet. Inspektrisen har emellertid kommit till det slutresultat, att statsverket borde täcka bristen med 1,000 kronor. Sedermera har Kungl. Maj:t föreslagit, att detta belopp skulle utgå med 2,000 kronor, men statsutskottets majoritet har varit ännu välvilligare och höjt beloppet till 3,000 kronor. Nu är ju detta belopp litet, men konsekvenserna av detta anslags beviljande kunna bli så mycket större. Lika väl som denna skola kan få en brist i sin stat täckt med statsmedel, lika väl kan det komma in framställningar från andra skolor i olika landsdelar, vilka begära att få bristen täckt. Jag kan icke finna annat, än att om man beviljar detta anslag, man får vara beredd att bevilja en hel del andra anslag av liknande natur. Det är på denna grund som jag, herr greve och talman, tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Rydén:* Herr greve och talman, mina herrar!

Jag förstår mycket väl de betänkligheter, som här hava uttalats av reservanterna. Jag har själv hyst samma betänkligheter, då det gällde att från början taga ståndpunkt till den föreliggande frågan. Men när jag tänkt igenom denna sak, ansåg jag, att det ändå icke skulle medföra så stora och farliga konsekvenser, om man här skulle visa sig tillmötesgående, ty skälen i detta fall voro av sällsynt ömmande natur.

Såsom herrarna nog uppmärksammat, förhåller det sig så, att i samma häfte av statsutskottets betänkande föreligger framställning

* Anförandet har ej kunnat justeras på grund av sjukdom.

att för innevarande år 1919 och för nästa år 1920 bevilja en särskild dyrtidshjälp till dessa husmodersskolor, uppgående till 100 procent utöver vad som enligt fjolårets stat skulle beviljas skolorna i fråga.

Det som gör saken beträffande denna skola särskilt ömmande, är, att det egentligen icke finnes någon, som kan taga hand om skolan, därest staten undandrager sig att hjälpa. Skolan har ju anslag av staten efter vanliga grunder, och dessutom har den ett anslag på 6,000 kronor från Stockholms kommun. Utgifterna hava emellertid på grund av kända förhållanden stegrats så oerhört, att de under förra året uppgingo till omkring 49,000 kronor, och av denna summa kommo ungefär 29,000 kronor på inköp av matvaror och i runt tal 5,000 kronor på inköp av bränsle och lyse, alltså poster, som direkt varit påverkade av kristidsförhållandena. Nu är det kristliga föreningen för unga kvinnor, som utövar denna verksamhet såsom en av de sociala grenar av föreningens hjälpverksamhet. Föreståndarinnan för denna skola har nedlagt ett oerhört stort personligt arbete för att på frivillighetens väg kunna hopbrunga erforderligt belopp och sålunda täcka den brist av 21,000 kronor, som uppstått i skolans räkenskaper. Jag har av personer, som mycket väl känna henne, och vilka alldeles säkert äro fullt opartiska och objektiva, fått de mest rörande vittnesbörd om huru mycken kärlek och möda som nedlägges av henne i arbetet för skolan, och huru föreståndarinnan ansträngt sig till det yttersta för att på frivillig väg täcka bristen, men detta har icke varit möjligt.

Nu kan man visserligen säga, att skolan icke har skött sin ekonomi så värst affärsmissigt, men det beror på, att den icke till den yttersta skärven tagit ut avgifter av eleverna. Större delen av eleverna äro frielever och utgöras av fattiga eller medelösa flickor i Stockholm, som genomgå denna utbildningskurs på 11 månader för att förkovra sig i hithörande stycken. Av dem har man icke utkrävt det yttersta, som varit möjligt i avgiftsväg, och det är, såsom man väl kan förstå, icke ett riktigt affärsmissigt sätt att gå till väga. Men å andra sidan har det också varit en social hjälpverksamhet, som övats här, och med den synpunkt jag velat anlägga på det hela, har jag icke kunnat motstå de böner, som framstälts, att riksdagen vid sin prövning kunde göra ett undantag i detta fall. Jag skulle för min del vilja vädja till kammaren att bevilja anslaget, även om jag fullt behjärtar de principiella skäl, som kunna riktas mot en sådan framställning. Jag tror emellertid, att konsekvenserna, på grunder som jag anfört, icke kunna vara farliga för riksdagen. Jag skulle därför vilja hemställa till kammaren att bifalla Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag och icke säga blankt nej, ty jag vet icke, huru skolan då skall kunna reda sig.

Herr Strömberg: Den ärade reservanten framhöll såsom det egentliga skälet varför han yrkade avslag, att omsorgen om denna skola skulle mera vara en kommunens angelägenhet än statens,

*Anslag till
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskola.
(Forts.)*

Anslag till
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskola.

(Forts.)

och då staten lämnade statsbidrag, skulle därmed allt vara nog, och om brist uppstår, borde det icke vara statens, utan kommunens sak att fylla denna. Dessutom framhöll den ärade talaren de konsekvenser, som eljest bleve följden.

Ja det kan nog med visst fog sägas vad han där sade, men jag ber att få påpeka, att denna skola är förlagd till Stockholm, och dit samlas elever från hela landet. De elever, som skolan har, äro således icke uteslutande att betrakta såsom varande från Stockholm och därför finnas ju skäl för att även staten bidrager till täckande av dess utgifter. Stockholms stad har för övrigt redan nu till skolan lämnat ganska avsevärt högre bidrag än staten. Staten har lämnat i årligt anslag 1,850 kronor medan Stockholms stad lämnat 6,000 kronor. Oaktadt dessa rätt avsevärda anslag har skolan på grund av dyrtiden under fjolåret kommit i den prekära situationen, att dess skulder uppgå till omkring 21,000 kronor. Nu har skolans föreståndariuna, som offrat sitt liv för det vackra ändamål skolan tjänar, nämligen att uppfostra unga kvinnor till goda husmödrar eller dugliga tjänarinnor, på allt sätt försökt att hos enskilda tigga ihop denna brist, och hon har även i någon ringa mån lyckats. Men så har hon också vänt sig till staten, för att få skolans dyrtidsbekymmer lättade, och utskottet har funnit hennes begäran, med hänsyn till det vackra och allmännyttiga ändamål skolan har, vara väl behjärtansvärd. Den ärade reservanten framhöll att vederbörande inspektris har tillstyrkt ett anslag av 1,000 kronor, att Kungl. Maj:t föreslagit 2,000 kronor och statsutskottet 3,000 kronor. Detta är visserligen sant, men statsutskottet stöder sig därvidlag på en tredje myndighet, som befinner sig emellan inspektisen och Kungl. Maj:t, nämligen skolöverstyrelsen, vilken tillstyrkt sistnämnda belopp. Därför har utskottet föreslagit 3,000 kronor, och utskottet har gjort detta med hänsyn till den stora brist, som förelåg, och med hänsyn till att utskottet i andra dylika fall varit med om att föreslå något likartat, exempelvis beträffande tekniska skolan i Stockholm. Sistnämnda skola är visserligen förlagd till Stockholm och har anslag från Stockholms kommun, men den mottager elever från hela landet. Till denna skola har statsbidrag givits för täckande av dyrtidskostnader, och därför är det icke orimligt, om riksdagen skulle även i nu föreliggande fall giva detta ringa anslag. Stockholms stad får nog också ytterligare bidraga för att täcka bristen. Anledningen, varför skolan kommit i så dåligt ekonomiskt läge, är den, att skolan för något år sedan ändrade de förutvarande kortare kurserna till 11-månaders-kurser; detta på grund av riksdagens beslut, att skolor av denna art måste omläggas — ehuru deras organisation nu återigen blivit ändrad — varvid Kungl. Maj:t föreskrevit, att ett så stort antal frielever måste antagas, att efter vad jag vill minnas av 24 elever 18 skulle vara frielever. Då frieleverna utgjorde ett så orimligt stort antal av samtliga elever, var det ej underligt, om i dessa dyrtider stor brist i skolans stat skulle uppstå.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Hur gärna jag velat vara med om att biträda statsutskottets-majoritetens mening i den nu föredragna punkten, har detta icke varit mig möjligt.

Att statsutskottet såsom helhet är ytterst välvilligt mot husmoderskolverksamheten, torde framgå bland annat därav, att i betänkandet nr 62, som vi snart komma till, statsutskottet enhälligt tillstyrkt, att anslaget till dessa skolor ökas med 100 procent både för 1919 och för 1920. Men beträffande denna punkt är det ju så, att en viss skola kommer och vill retroaktivt, alltså för ett föregående år, åtnjuta ett visst anslagsbelopp för att täcka en del förluster, som uppstått alldeles uppenbarligen därför, att man för billigt kalkylerat de pris, som äsatts maten, icke blott den mat, som givits åt eleverna vid skolan i fråga, utan även den, som serverats till kunder. Vart skall det taga vägen, om på områden, där staten lämnar anslag till anstalter av sådan art som denna och där staten visar sig villig att fortfarande giva anslag, man dessutom vid vissa skolor låter förlusterna täckas genom nya anslag? Det blir ett prejudicerande, som det icke varit mig möjligt att vara med om. Och då det anslag, som staten här skulle bidra med, utgör endast en obetydlig del av den förlust, som uppstått, så ernår man ju icke, att förlusten på detta sätt blir täckt. Man måste i allt fall vidtaga andra särskilda åtgärder för att täcka denna förlust. Men trots att man härigenom icke täcker förlusten, skapar man genom ett nytt, särskilt anslag ett prejudikat, som riksdagen icke borde vara med om. Jag är också övertygad, att statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet fått kompromissa med sina gamla statsutskottsprinciper mycket länge, innan han kunde vara med om ett sådant förslag.

Jag hemställer om bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Pers: Innan kammaren går till beslut i denna fråga, skulle jag vilja betona, att det här icke gäller att täcka hela den brist, som uppkommit utan endast att täcka en ringa del av denna brist.

Det är ett gammalt ord som säger: »barmhärtigheten berömmar sig emot domen», och det tycker jag har sin tillämpning här. Formskäreriet får dock icke gå allt för långt, men jag tycker, att det skulle gå allt för långt, om man skulle vägra denna anstalt att erhålla anslaget.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan: Jag vill bara gent emot den siste ärade talaren säga, att om en skola av denna natur varit belägen i en landsända exempelvis i Skåne, Västmanland eller Dalarne och skolan kommit in till Kungl. Maj:t med begäran om anslag på dessa grunder, så undrar jag, om vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen skulle i minsta mån ha reflekterat på en sådan begäran. Men därför att skolan nu ligger i Stockholm, skall den ha företräd.

*Anslag till
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskola.*
(Forts.)

Anslag till
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskola.
(Forts.)

Emellertid bör man göra klart för sig, om skolan är av den typ, att den skall anses såsom målsman hava riksdagen eller staten, eller om skolan är av mera lokal natur. Om man nu kommer till det resultatet, att den verkligen är av mera lokal natur, så böra också de institutioner, som äro målsmän för denna lokala skola, fylla den uppkomna bristen. Det är här icke fråga om att icke skolan kan vara till nytta. Nej, här gäller det en brist, som skall täckas. Man får då gå till väga i Stockholm som i andra landsändar, när man skall uppehålla driften för en skola: man får anlita de lokala myndigheterna, landsting, hushållningssällskap och stadsfullmäktige, och det är därför jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Klefbeck: Herr talman! Herr Nilsson använde sig av ett sätt, som ofta visat sig mycket verksamt, i det han spelade ut landsortens intressen gent emot Stockholms i denna fråga. Jag tror dock, att man borde låta själva saken vara vad den vill vara. Det är ju så, att vi på senare tider försökt att särskilt uppmuntra det arbete, som bedrivs inom husmodersskolorna, och jag tror, att jag kan säga, vad Stockholm beträffar, att Stockholms kommun icke undandragit sig att lämna betydliga anslag till denna verksamhet och således även anslag till ifrågavarande skola.

Men jag skulle vilja påpeka, hurusom denna husmodersskola kanske mera än mången annan är förtjänt av understöd, därför att den satt såsom sin uppgift att bibringa fabriksarbeterskor kunskap i dessa viktiga ting. Man har alltid ansett det som en stor olycka, att de unga kvinnorna i storstäderna dragas från sina hemsysslor till fabriksväsendet. Nu gör sig denna skola till tolk för strävanden i motsatt riktning. Och även för dem, som stå kvar i fabriksarbetet, äger skolan den betydelsen, att då dessa flickor en gång, vanligen i rätt unga år, skola bilda egen familj, de komma till sitt nya stora värv rustade på ett helt annat sätt, än som skulle ha varit fallet, om de icke fått tillfälle att gå igenom så grundliga kurser i ett hems skötande som består dem i denna anstalt. Jag skulle därför vilja varmt och innerligt vädja till kammaren att icke minst från den synpnt, jag nu berört, gå med på utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Det var herr Nilssons sista anförande som uppkallade mig. Han sade sig icke vilja bestrida det behjärtansvärda ändamål, som här förelåg, men han yttrade, att denna skola är en kommunal anstalt, och att den därför bör omhändertagas och finansieras av vederbörande kommun och icke av riksdagen. Han yttrade vidare, att vore skolan belägen i en landsort, skulle det icke kommit i fråga, att riksdagen genom anslag skulle täcka en brist, som tilläventyrs uppkommit i dess rörelse, men därför att skolan nu ligger i Stockholm, kunde ett sådant krav framställas. Jag vill dock framhålla, att det är skillnad mellan en anstalt, som ligger i landsorten och en anstalt, som ligger i huvudstaden. Till huvudstaden kommer det folk från alla delar av

landet, och det har också här av en talare, herr Strömberg, framhållits, att det är icke blott elever från Stockholms stad, som besöka denna husmoderskola, utan att den besökes av elever från hela landsorten. Därför finns det ett visst fog för att riksdagen inskrider hjälpande, då skolans ekonomi har blivit sådan, som den är. Det är upplyst, att den brist, som förefinnes på grund av 1918 års rörelse, uppgår till nära 21,000 kronor. Det som av Kungl. Maj:t begärts såsom bidrag till täckande av denna brist utgör 2,000 kronor. Motionsvis har begärts 6,000 kronor, och skolöverstyrelsen har efter omprövning föreslagit 3,000 kronor. Utskottet har följt överstyrelsens förslag, och om riksdagen nu skulle bevilja detta bidrag, 3,000 kronor, utgör det en jämförelsevis ringa procent av den uppkomna bristen.

Jag finner det därför billigt, att riksdagen träder emellan med detta belopp, så att icke skolans verksamhet på grund av brist på medel äventyras.

Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr stat-rådet Rydén*: Herr greve och talman! Det må i anledning av herr Johan Nilssons anförande tillåtas mig att lämna ett par uppgifter. Det är ju så, om jag minnes rätt, att i hela riket icke finnas fullt tio skolor av denna beskaffenhet. Utanför Stockholm ägas i allmänhet dessa skolor av vederbörande kommuner eller landsting, som på ett eller annat sätt tagit hand om dem.

1917 eller 1918 var, om jag minnes rätt, första året som staten på något sätt tog hand om denna skolform, som dittills helt och hållet uppburits av enskilda sammanslutningar. Det har framför allt varit ett antal behjärtade kvinnor, som hållit denna rörelse uppe genom att anordna basarer och genom att på enskild väg bringa samman nödiga medel. Det är i dessa förhållanden man har att söka anledningen till att den religiösa förening, som här är i fråga, tagit hand om rörelsen på en tid, då staten icke gjorde något därför. Man bör heller icke klandra Stockholms stad för bristande intresse, ty Stockholms stad har bättre än någon annan stad sört för yrkesundervisningen på en tidpunkt, då staten icke icke alls lade hand vid denna undervisning. Genom antagandet av fjolårets lag om ungdomsskolor har denna del av undervisningen nu lagts om på helt andra linjer. Denna grupp av husmoderskolor, är jämförlig med den grupp av yrkesskolor, som faller under beteckningen »fullständiga lärlingsskolor», och kommer således in under fullt ordnade förhållanden. Därigenom blir hela problemet i viss mån av riksdagen löst, och det blir ordnat för dessa skolor för framtiden. Det är ur dessa synpunkter som jag låtit mina betänkligheter fara och icke fruktar för att anslaget skall komma att bli något prejudikat, enär på grund av fjolårets riksdagsbeslut om ordnandet av dessa ungdomsskolor saken har fått sin lösning.

* Anförandet ojusterat på grund av talarens sjukdom.

Anslag till
södra K. F.
U. K:s hus-
modersskola.
(Forts.)

Herr Åkesson, Nils: Det är intet tvivel om att det nedlagts mycket arbete från deras sida, som verkat för skolan. Men jag är icke övertygad om att det är statens plikt att här träda emellan och fylla den brist, som uppstått. Ser man på hur bristen uppkommit, så synes det mig, som om skolans verksamhet gått dåligt, emedan elevernas avgifter varit för låga. Skolans verksamhet har ju också bland annat bestått i att tillhandahålla mat åt dem, vilka vänt sig till skolan, och denna matsservering har skett mot mycket billiga pris. Detta är ju mycket vackert, och åtskilliga personer hava också begagnat sig av mathållningen till dylika pris. Men då det kalkylerats så illa med mathållningen, att resultatet av affären blivit det nu nämnda, kan jag icke riktigt inse, att det är statens plikt att här träda emellan och täcka bristen.

Det är dessa synpunkter, som varit avgörande för mig, då jag anslutit mig till reservationen, och jag kan icke hjälpa att jag fortfarande måste vidbliva reservanternas avslagsyrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Johan, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 43.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i staten för förskolan för blinda i Växjö m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i staten för den med drottning Sofias stiftelse för- enade vårdanstalten m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i gymnastiska centralinstitutets räkenskaper m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp- förande av byggnader för en vårdanstalt i Lund, avsedd för blinda med komplicerat lyte;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stats- bidrag till avlönande av lärare åt vid vanförestalter och kustersana- torier intagna barn i skolåldern m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an- slag till vissa inredningsarbeten inom zoologiska institutionen vid universitetet i Lund;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående un- derstöd åt husmoderskolor;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ut- vidgning av tomt för nybyggnad åt hantverksskolan i Kristinehamn för blinda m. m.;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts dels under sjunde huvud- titeln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919, dels ock i särskild proposition gjorda framställningar an- gående anslag till kammarrätten m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter- skänkande av kronans rätt till danaarv efter skrårderarbetaren Fred- rik Albert Appelkvist från Uppsala m. fl.; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter- skänkande av kronans rätt till danaarv efter förre hökerihandlaren Georg Lundqvist från Malmö.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 67, i anledning av väckt motion om beredande av fast anställning eller vissa med sådan anställning förbundna förmåner åt personer, som stadigvarande syssla med städning och rengöring hos statsmyndigheter.

Ang. fast an- ställning för städerskor hos statsmyndig- heter.

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 53, hade herr *C. Lindhagen* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en undersökning, i vad mån icke blott uti de centrala ämbetsverken utan även i statens övriga verk och myn- digheter personer vore på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städ- nings- och rengöringsarbete, samt därefter ett övervägande, i vilka fall och under vilka förutsättningar dylika biträden borde tillerkän- nas fast anställning eller åtminstone vissa skäligen med sådan anställ-

Ang. fast an-
ställning för
städerskor hos
statsmyndig-
heter.
(Forts.)

ning förbundna förmåner såsom rätt till sjukhjälp, semester och pension.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av andragna orsaker hemställt, att herr Lindhagens förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: När det gällt att anställa manlig personal i statens verk och inrättningar, har alltid setts till, att man inte glömt bort några personer, utan de ha överallt fått sina behöriga anställningar. Kvinnorna ha emellertid, på grund av att de icke haft någon rösträtt i samhället, blivit åsidosatta och fått existera så gott de kunnat. De kvinnliga befattningshavarna hava därför under långliga tider icke haft någon fast anställning. Nu ha omsider de kvinnliga skrivbiträdena blivit i verken någorlunda tillgodosedda, utan att man gjort något för dem, som äro utanför dessa verk. Det återstår naturligtvis städerskorna, som, enär de äro de lägsta befattningshavarna, varit mest i behov av en verklig fast anställning, men därför att de varit kvinnor, så sågos de över axeln och ha icke fått någon fast anställning.

Efter åtskilliga bemödanden har omsider riksdagen avlåtit en skrivelse om utredning rörande deras förhållanden, men märkligt att säga, har den begränsat denna utredning till att omfatta endast städerskor, anställda i de centrala ämbetsverken. Man kan fråga sig: varför det? Ja, det finns intet annat skäl, än att statsutskottet *tyckt* att man borde inskränka sig till detta. Nu kan jag icke förklara detta annat än så, att det är vanligt, att förbisedda personer bliva godtyckligt behandlade. Städerskorna kunna icke göra sig gällande vid valtillfällen, vid strejktillfällen, vid revolutionstillfällen eller andra sådana tillfällen. Det kunna herrarna bättre göra med sin muskelstyrka, därför att man är rädd för dem, men man är icke rädd för städerskorna, och därför behandlas de verkligen något nonchalant. Då nu icke städerskorna i andra verk än i de centrala verken ha några målsmän i riksdagen, är det min plikt att fortfarande föra deras talan. Nu ojar sig statsutskottet ganska mycket därför, att man kommer igen år efter år, men det göra icke de städerskor, vilkas talan jag nu för, ty de tycka att det är riktigt, att man kommer tillbaka. Ja, utskottet har yttrat sig här i sin motivering så att man skulle kunna gå in på den. Men utskottet kommer till det resultatet omsider, »att riksdagen nu skulle, innan den sålunda begärda utredningen kommit till stånd, ånyo begära en liknande, ehuru än mera utvidgad sådan, synes utskottet icke lämpligt». Ja, så förskräckligt är det att bereda en sådan stackars människa som en kvinna, som är städerska rättvisa. Att giva henne rättvisa, det kan icke vara lämpligt, och det är ju vanligen riksdagens uppfattning. Här är emellertid ett medgivande, som icke funnits förut, och det är, att när utredningen kommit till stånd om de centrala ämbetsverken, kan det kanske lyftas litet på slöjan även för de andra verken.

Emellertid, vid sådant förhållande och när utskottet redan är på glid, yrkar jag bifall till motionen.

Ang. fast anställning för städerskor hos statsmyndigheter.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då riksdagen förut behandlat denna fråga och tagit position till den, är jag övertygad, att den tagit position icke av den anledningen, att det har varit fråga om kvinnor och att det varit fråga om kvinnor, som socialt sett stått lågt. utan det har varit betänkligheter av helt annan art. betänkligheter ur rent saklig synpunkt, mot den anställning, som det här gäller. Det är så, som var och en vet, att det i stort sett gäller betättningshavare, som endast någon kortare tid på dagen och i många fall endast varannan och var tredje dag utföra arbete för staten någon viss tid på dagen. Sålunda personer, som hava sin huvudanställning på helt andra områden. Det finnes givetvis i denna grupp även flera, vars sysselsättning med städningsarbetet pågått längre tid av dagen. Nu påyrkade herr Lindhagen tidigare, att man skulle på detta område avvägbringa en utredning, som skulle omfatta alla dem, som hade sysselsättning av denna art för statens vidkommande. När vi behandlade den saken i statsutskottet och gjorde de undersökningar, som äro möjliga för ett utskott, kommo vi under fund med, att det fanns nog med detta arbete förknippade omständigheter, som kunde påkalla utredning i fråga om anställningsvillkor m. m. dylikt. Men när det gällde att åstadkomma en sådan form för detta förslag, att det var möjligt att tänka sig, att riksdagen skulle vara med därom, måste utskottet begränsa denna utredning till de i de centrala verken anställda. Av den utredning, som därvid skulle komma till stånd, finge man givetvis en bestämd uppfattning om problemet i övrigt. Om vi stått på motionärens standpunkt och begärt den utredning han ville, så skulle den ha gällt hela landet, exempelvis städer-korna i landsstatshusen, i läroverken och för övrigt i varje expedition, där en statsanställds gärning utfördes, och där det sålunda gällt att »för statens räkning» utföra städning. Det är uppenbart, att ett sådant utredningsyrkande icke kunnat vinna riksdagens bifall. Det var som sagt därför man begränsade detta förslag så, att utredning skulle kunna utföras inom skälig tid, och man tog då de befattningshavare, om vilka man hade anledning att tro, att deras anställning upptoge större delen av deras tid, och som sålunda kunde först ifrågakomma. Det är dessa skäl till begränsning av utredningen, som nu av motionären kallas för godtycklighet, hänsynslöshet m. m. dylikt.

Jag skulle vilja göra en hemställan till herr Lindhagen. Herr Lindhagen har naturligtvis liksom varje riksdagsman rätt att sakligt kritisera varje utlåtande. Men att, när det gäller att fälla hårda omdömen, hårdare än någon annan inom riksdagen använder, så tycker man, att det icke borde vara representanten för humanismen, den nya humanismen som vill törfara på det sätt, herr Lindhagen använder i detta fall.

Jag vill ånyo betona, att den begränsning av utredningen i

Ang. fast an-
ställning för
städerskor hos
statsmyndig-
heter.

(Forts.)

denna fråga, som tidigare gjorts, verkligen åsyftade att möjliggöra anställning just av dem, för vilka en anställning i första hand kunde ifrågakomma.

Herr Lindhagen har i detta sammanhang också klandrat, att man icke i utskottet gjort något uttalande rörande arten av den anställning, som borde ifrågakomma. Men det var ju det, herr vice talman, som utredningen skulle visa! Genom den skulle man få ett begrepp om, vilken form av anställning, som kunde ifrågakomma. Men nu klandrar herr Lindhagen, att man icke på förhand uttalat, vilken denna anställningsform skulle bliva. Det förefaller mig, som om det resonemanget inte är lämpligt och icke riktigt. Det är lika oriktigt, som herr Lindhagens påstående, att kvinnorna icke skulle kunna göra sig gällande vid valtillfällena, vid strejktillfällena och vid revolutionstillfällena. Vid valtillfällena kunna kvinnorna ju numera göra sig gällande. Vid strejktillfällena ha de alltid kunnat det och vid revolutionstillfällena veta vi, att kvinnorna ofta varit med och spelat en ganska betydande roll. Det förefaller mig, som allt vad herr Lindhagen anfört i denna sak icke är sakligt befogat, och jag hemställer, herr vice talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det är verkligen så, att nu börja kvinnorna att kunna göra sig gällande — icke ännu vid strejktillfällena, ty de äro så dåligt organiserade — och det är väl därför onsider som riksdagen ingått med en skrivelse i detta ämne och som vi finna en reservation vid det nästföljande betänkandet. Man förstår då, att mitt omdöme falldes om de äldre förhållandena, då denna maktutövning från kvinnornas sida icke kunde äga rum.

Vad det humanistiska angår, så innebär icke humanismen i sann mening, att man skall smeka en orättvisa mot åsidosatta, utan där gäller det att taga itu med hårdhandskarna, och det har varit en ständig kamp mot statsutskottet, innan det gick med om någonting alls. Det är endast vid sista tillfället, som det inträffat något. Men jag kan icke säga, att när man begär en utredning om alla städerskorna inom statens verk och det svaras, att det får vara nog med de centrala verken, att det är humant mot städerskorna i de andra verken, och då skola vi säga ifrån det. Herr Ekman säger, att det är så lätt att bjuda dem humanitet, men humaniteten ligger här vid detta tillfälle i att taga vara på deras rätt, som icke äro tillgodosedda, och därför måste man säga ifrån. Eljest tar det inte. Vad angår den nu ifrågasatta »skillnaden», om jag får använda det uttrycket och herr Ekman icke blir stött, tycks det ligga något advokatoriskt i hans yttrande. Ty när det gällde skrivbiträdena, gjordes det icke någon skillnad, utan man tog med hela apparaten på en gång och tyckte det kunde gå för sig. Således menar jag, att det även nu går för sig att begära en utredning om hela apparaten. Lydelsen i utskottets utlåtande — det har jag medgivit — är något litet förhoppningsfullare. Det ser ut, som det skulle finnas en möjlighet att komma

efter med de andra, vilket icke förut blivit framhållet. Men även om man nu antyder, att det är möjligt för dessa andra att komma efter, så är det icke humant mot dessa andra, ty de få vänta ännu år kanske, innan de få komma till sin rätt. Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att i humanitetens intresse få yrka bifall till motionen.

Ang. fast anställning för städerskor hos statsmyndigheter.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 68, i anledning av väckt motion om beredande av fast anställning m. m. åt vissa skrivbiträden i domsagornas kansli, eventuellt även hos häradskskrivare och landsfiskaler.

Ang. fast anställning för skrivbiträden i domsagornas kansli m. fl.

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 91, hade herr C. Lindhagen hemställt, att att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om undersökning, i vilka fall och på vad sätt skrivbiträden, som vore i domsagornas kansli — eventuellt även hos häradskskrivare och landsfiskaler — på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrivarbete, skulle kunna erhålla fast anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade skäl hemställt, att herr Lindhagens förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar A. C. Lindblad, N. A. Nilsson i Kabbarp, A. Anderson i Råstock, P. A. Hansson i Stockholm, C. R. Jansson i Falun och O. Nilsson i Örebro ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt låta utreda, huruvida och på vad sätt biträden, som i domsagornas kansli vore ständigt och helt sysselsatta med skrivarbete, skulle kunna erhålla fastare anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension eller åtminstone vissa skäligen förmåner, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr Lindhagen: Här finnes en reservation, och då skall jag också tillåta mig begära votering, då jag icke velat besvara kammaren i bägge ärendena. Här är det fråga om skrivbiträdena hos domhavandena. Där är förhållandet, att man ordnat skrivbiträdesfrågan vid alla domstolar utom beträffande domstolarna på landet. Även rådstuvurätterna ha i stor utsträckning gjort det. Atmin-

Ang. fast anställning för skrivbiträden i domsagornas kansli m. fl.
(Forts.)

stone har Stockholms rådstuvurätt fullständigt genomfört den reformen, så att skrivbiträdena hos rådstuvurätten fått fast anställning, och det trots att de voro enskilt anställda förut och helt och hållet avlönade med sportler. Man har funnit en form för, hur denna anställning skulle äga rum. Nu återstår det skrivbiträdena hos domhavandena, och nu begäres endast utredning, om och i vad mån man skall anställa biträden, som hava stadigvarande sysselsättning och äro oundgängliga för verket, och som sålunda i likhet med skrivbiträdena i andra statens verk skulle få ett verkligt handtag av staten. Dessutom skulle de få av domhavandena givna löner, tillmätta efter viss taxa, en reglering, som i allmänhet icke bleve till nackdel för domhavandena utan snarare tvärtom, därför att staten finge träda emellan med en grundplåt samt pension, sjuk- och semesterhjälp, som man icke kan lägga på domhavandena. Så är det ordnat vid Stockholms rådstuvurätt.

Jag har åter fått påstötning från skrivbiträden att hjälpa dem, och det upprepas för varje gång, och jag vet, att de hava rätt. Saken kan låta utföra sig, om man vill, och därför har jag ansett det nödvändigt ur humanitetens synpunkt att komma tillbaka. Det har också till statsutskottet genom min bemedling inlämnats en petition från skrivbiträden, vilken dock icke är omnämnd i detta betänkande. Nu har genom en ny stadga av förra året gjorts en början till inrättande av ett domhavandenas kansli i vissa fall. Man har där sålunda en förebild, hur det skall gå till, och det gäller alltså bara att få en påbyggnad på denna kansliinstitution. Ur dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Först vill jag i förbigående anmärka, vad jag antager, att varje ledamot av kammaren förstått, att min anmärkning om en egendomlig humanism icke gällde, att förslag av denna art framkomma, utan att det avsåg det omdöme rörande meningmotståndarnas motiv, som fälldes i samband med arbetet för motionerna. Att humanismen i detta avseende skulle motivera orättvisa och oresonliga omdömen angående andras bevekelsegrunder har jag synnerligen svårt att förstå.

Vad själva sakfrågan beträffar ligger ju denna så, att orsaken till att man icke kunnat vara med om att här föreslå riksdagen att vidtaga åtgärder för att bereda dessa skrivbiträden fast anställning — det gäller här både manliga och kvinnliga skrivbiträden, ty det finns också manliga skrivbiträden på domsagokanslierna — är ju huvudsakligen, att det arbete, som dessa biträden utföra, åligger domarna, som därför uppbära sportler. Man har därför ansett, att det vore olämpligt att här vidtaga en förändring i de skrivbiträdens ställning, vilka utföra arbetet ifråga för domarnas räkning, annat än i samband med en förändring i domarnas rätt att uppbära sportler.

Därtill har ju kommit, att behovet av dessa biträden hos

olika domhavande varit så oerhört växlande. Hos somliga domare har krävts en hel del biträden, hos andra domare icke något. Jag ber att i detta avseende få anföra vad som, när denna fråga sist behandlades i andra kammaren, sades av en ledamot som tidigare under en lång följd av år varit lantdomare. Han yttrade i denna fråga följande: »Jag har någon erfarenhet på området, då jag i cirka femton år dels varit biträde och dels tjänstgjort som t. f. domhavande på landet. Jag skall tillåta mig vitsorda, att de förhållanden, varunder dessa biträden äro anställda, äro sådana, att det synes mig svårt att tänka mig, att de skulle kunna anställas som statstjänare. Det är därjämte ofta så, att någon medlem av häradshövdingens familj utför detta arbete. Jag tillåter mig nästan tro, att de ärade reservanterna stå rätt främmande för de förhållanden, under vilka dessa skrivbiträden äro anställda och arbeta.»

Ang. fast anställning för skrivbiträden i domsagornas kansli m. fl.
(Forts.)

På den saken svarade då en av reservanterna: »Den föregående talaren har mycket rätt däri, att jag och min medreservant visserligen stå främmande för detta ämne. Men vi ha en motionär i frågan, vars sakkunskap räcker för oss alla, och det är på honom vi repliera.»

Det var vid 1916 års riksdag.

Vid 1917 års riksdag uppträdde herr Lindhagen själv i denna fråga och meddelade, hur frågan kommit upp, vilka studier, som han ägnat åt denna sak, och vad som alltså föranlett honom att väcka motion i ärendet. Herr Lindhagen yttrade därvid: »Emellertid har jag i fråga om dessa skrivbiträden icke såsom beträffande de andra (d. v. s. städerskorna) av mig själv kommit att tänka på dem, utan de ha gjort sig påmint. De ha kommit till mig och frågat: »har borgmästarn glömt bort oss?» Och det hade jag verkligen gjort. Men då de nu själva anmält sig, ville jag icke övergiva dem.»

Efter en sådan utredning och på en sådan framställning från motionären och då det, som sagt, här gäller befattningshavare, vilka utföra detta arbete åt domarna, som ha skyldighet att låta utföra arbetet och som därför uppbära ersättning, kan det väl icke vara lämpligt och rimligt att nu begära en utredning rörande deras anställande som statstjänare utan att detta sker i samband med en omreglering av domarnas egen ställning.

Nu kommer ju här till, att man väl icke rimligen kan, om man står på herr Lindhagens ståndpunkt, begränsa sitt yrkande till dessa på domsagokanslierna anställda, och det gör herr Lindhagen icke heller numera i sin motion. Samma skäl, som kunna anföras beträffande dessa, skulle kunna anföras i fråga om en massa andra, anställda hos exempelvis fögderiförvaltningens tjänstemän och hos en hel del andra tjänstemän. Nu har herr Lindhagen i år i sin motion ansett, att »finns det några sådana, böra också de vara med». De reservanter, som till en del följt herr Lindhagen, ha emellertid icke kunnat framställa ett så vittgående yrkande, utan de ha i sitt förslag hemställt, »att riksdagen ville

Ang. fast an-
ställning för
skrivbiträden
i domsagornas
kansli m. fl.

(Forts.)

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt låta utreda, huruvida och på vad sätt biträden, som i domsagornas kanslier äro ständigt och helt sysselsatta med skrivarbete, må kunna erhålla fastare anställning med rätt till sjukhjälp, semester och pension eller åtminstone vissa skäligen förmåner, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning». Men det är uppenbart, att om deras yrkande skulle segra, kommer det ju att träffas av de omdömen i fråga om utredningens begränsning, som herr Lindhagen nyss fällt på ett annat område.

Men hur kommer nu detta att ställa sig ur domhavandenas synpunkt? Det blir väl givetvis så, att varje domhavande kommer att hos sig, oavsett behovet därav, anställa biträden, som komma att bli vad man betecknar med helt anställda. Han kommer därigenom att få biträden fritt. Om han däremot anställer ett biträde endast delvis — jag menar, under förutsättning att vi följa reservanternas förslag om »helt sysselsatta» — får domhavanden själv betala detta biträde.

Det kan väl icke vara möjligt, att man på dylika direktiv verkligen företager en utredning, som förpliktar, ty ett utredningsdirektiv i detta avseende måste väl också i viss mån förplikta staten att gå vidare. Det anser man ju alltid ligga i ett utredningsyrkande.

Jag tror därför, att i denna fråga kunna anföras så starka sakliga skäl för utskottets ståndpunkt, att jag förmodar, att kammaren kommer att följa utskottet. Andra kammaren har utan votering godkänt dess hemställan.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Vad nu först angår, att yrkandet i reservationen är inskränkt och icke omfattar allt som i motionen har påyrkats, så har jag ju resignerat och instämt i reservationen för att därigenom beveka, om icke herr Ekman, så andra som dela den uppfattning herr Ekman uttalat i fråga om städerskorna, att man först bör så att säga taga ett stickprov för att se, hur det tager sig ut, innan man går vidare. Jag trodde, att herr Ekman skulle uppskatta mitt sista yrkande, där jag föll tillbaka på reservationen, för att sedan komma efteråt med de övriga biträdena. Jag gör det ogärna, men jag gör det i alla fall för att ha något att hålla mig till.

Vad de andra skäl beträffar, om vilka herr Ekman talade, så fingo vi i andra kammaren, då saken år 1917 var före där, en annan framställning från utskottets talesman — det var herr Odqvist. Han omnämnde även de skäl, som herr Ekman här anför, men han sade, att det huvudsakligaste skälet för utskottet hade varit, att förslaget skulle draga med sig så många konsekvenser. Detta skäl stod sist i utskottets då avgivna utlåtande, medan de andra skälen, som han sålunda indirekt betecknade såsom svepskäl,

stodo först. Det huvudsakligaste skälet var emellertid dessa konsekvenser. Nu omfattar ju själva yrkandet icke konsekvenserna, så att man ju tills vidare kan känna sig något lugnad, bida sin tid och se vad framtiden kan föra med sig. Jag skulle nu knappast kunna behöva att gå in på de skäl, som den siste talaren åberopade, och de visa ju också, att den siste talaren — det kan man ju icke heller begära — icke var så särskilt inne i ämnet. Emellertid vill jag säga, att då man begärde, att jag skulle väcka en motion i denna sak, så väckte jag icke min motion bara därför att man bad mig därom, utan därför att jag förstod, att det var riktigt, att de skulle ha denna fasta anställning, och herr Ekman kan vara lugn för att de få den. Om vi leva om tio år, så kunna vi ju då se tillbaka på flydda dagar och se, hur det förhåller sig.

Det är ganska tröstlöst — jag vet icke, om detta också är ett för hårt ord — men jag tycker, att det är tröstlöst, att man är efter år skall skriva i motiven till motionerna, varför denna sak går för sig, och så kommer statsutskottet och låtsas inte om dessa skäl. Utskottet går icke in på några skäl varför det går för sig, och kommer icke in på de skäl, som åberopades redan första gången. frågan fördes fram.

Varför går då detta arrangement för sig? Jo, därför att det går för sig på andra ställen. Det har gått för sig i Stockholms rådhusrätt. På alla våra sju eller åtta avdelningar äro där anställda sådana skrivbiträden, som förut såsom enskilt anställda avlönades med sportler av assessorerna, och vilka assessorerna ensamma haft skyldighet att avlöna. Där har införts en ny anställning utan någon som helst reglering av assessorernas sportelförhållanden. Hur har man då kunnat göra detta? Assessorerna hava fått dessa sportler för att bland annat bestrida skrivgöromålen. Skrivgöromålen äro oundgängliga för verket, och skrivbiträdesbefattningarna äro sålunda också i själva verket statsbefattningar. Då säger man: I stället för att gå denna omväg över assessorerna och låta dessa betala skrivbiträdena, kan staten betala biträdena direkt och taga ifrån assessorerna en del av sportlerna. Så blir det nog också ordnat i framtiden. Men därför att man nu icke genast kunde ändra denna organisation och dessa sportelförhållanden, tillgrip man för tillfället en annan utväg. Man lät fortfarande assessorerna avlöna skrivbiträdena med sportler som förut. Men numera anställas dessa skrivbiträden icke såsom privata biträden åt assessorerna, utan de anställas i Stockholms stads tjänst och få av Stockholms stad dels en grundlön, dels sjukhjälp, dels pension, dels semesterbidrag. Resten betala assessorerna fortfarande av sina sportler, men man fastställde då en viss taxa, som magistraten i sista hand skulle kunna reglera. Detta verkar aldeles utmärkt, och man får då också rättvisa åt dessa stackars människor. Detta ha vi talat om varena gång, och ändå få vi höra detta tal om att det naturligtvis icke går för sig. Det går naturligtvis för sig i övriga fall, och det är den saken, som jag har begripit, men det är naturligtvis ganska förklarligt, att herr

Ang. fast anställning för skrivbiträden i domsugornakansli m. fl.
(Fort.)

Ang. fast anställning för skrivbiträden i domsagornas kansli m. fl.

(Forts.)

Ekman, som icke varit med om att ordna detta nya system, icke tror, att det duger, och därför står fast vid sin gamla ståndpunkt utan att vilja lyssna till vad motionären säger eller gå in på hans motivering.

Vad nu angår det skäl, som herr Odkvist också sade, var ett biskäl, d. v. s. svepskäl och icke alls det huvudsakliga skälet, att nämligen anställningen vore av så växlande slag, så har detta varit fallet med alla dessa skrivbiträden hos Stockholms rådhusrätt, som förut varit enskilt anställda. Även deras anställning var förut av mycket växlande slag, och därför gjorde man en utredning för att få till stånd den erforderliga sorteringen. Det är denna erforderliga sortering man begär att få även här. Då kan det ju hända, att det vid vissa domsagor kan visa sig så litet att göra, att det icke finns utrymme för ett skrivbiträde med stadigvarande sysselsättning, och då blir där heller ingen plats för ett sådant. Men på domsagor, där det verkligen finns nog med arbete, där blir det sådana platser, och jag kan försäkra herr Ekman, att det kommer att ordnas på det sättet, ty man kan icke göra olika här mot på andra ställen. Det är därför, som jag yrkar bifall till detta förslag.

Biträdena ha också själva klart för sig att de måste ha det på det sättet. Jag lämnade in en petition från några sådana biträden till statsutskottet. Jag vet icke, om herrarna sett den; den kanske aldrig har lämnats fram. Den lämnades till sekreteraren i utskottet, men han har kanske glömt bort den bland alla de många göromålen. Det var sex eller åtta biträden från Skåne. De kände icke sina kamrater på andra håll och hade icke hunnit sätta sig i förbindelse med dem.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Jag har naturligtvis aldrig betvivlat, att det »går för sig» för staten att anställa ett, två, tre biträden på varje domarkansli. Det går mycket lätt för sig. Frågan är bara, om detta är en anordning, som staten skäligen och lämpligen bör företaga i detta sammanhang och på det sätt, som motionären föreslagit. Det är i sistnämnda hänseende som jag och statsutskottet ansett, att vi icke kunna följa motionären.

Motionären har hänvisat till en anordning, som vidtagits vid Stockholms rådhusrätt och som i viss mån skulle motsvara den föreslagna. Förhållandena skilja sig dock däri, att det där är fråga om tjänster som äro mera regelbundna och likna varandra, tjänster där det förekommer regelbundet och ständigt arbete, och som icke alls äro av det växlande slag, som det här är fråga om.

Herr Lindhagen yttrade också, att om vi om tio år komma att resonera om denna sak, så kunna vi nog då konstatera, att det finns fast anställda biträden på dom-agokanslierna. Jag tror också, att detta är möjligt. Det föreligger redan i år en motion om

lönereglering för häradshövdingarna, och i varje fall kommer den frågan mycket snart upp. I sammanhang med att man verkligen reglerar häradshövdingarnas löner, och ordnar dessa förhållanden så, att man sörjer för att staten själv svarar för arbetets utförande och därigenom också för utgifterna därför, så kunna naturligtvis anordningar träffas i detta avseende, som tillgodose både statens och skrivbiträdenas intressen.

Jag har icke heller betvivlat, att det finns skrivbiträden, som önska en dylik anställning, men detta kan väl icke ensamt för sig vara tillräckligt skäl för att i det skede frågan ligger följa motiönären.

Jag hemställer fortfarande, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag vill endast säga, att jag hört meddelas, att flera andra rådsturätter, hava ordnat denna sak på samma sätt som i Stockholm. Jag vill också nämna, att vid Stockholms rådhusrätt finnes en hel del skrivbiträden, som icke kunnat få ordinarie anställning, därför att man icke varit säker på, att de varit fullt sysselsatta hela tiden. Därför har också gjorts en sortering mellan fast anställda och icke fast anställda. Bland dessa icke fast anställda har det också rätt missnöje, därför att de icke ansetts böra få en likvärdig ställning med de helt anställda, och den saken får man ju undersöka vidare.

Så vill jag säga herr Ekman, att även inom Stockholms rådhusrätt rätt växlande och mycket olika förhållanden på olika avdelningar. Jag tycker, att det icke kan finnas någon anledning, varför det skall vara så olämpligt för staten att ordna sådana frågor, då kommunerna anse det lämpligt att ordna dem; och då staten ju förut anställt skrivbiträden, kan den väl också göra det i detta fall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lindhagen begärde votering. I anledning härav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 68, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. fast anställning för skrivbiträden i dömsagornas kansli m. fl.
(Forts.)

Ang. fast an-
ställning för
skrivbiträden
i domsagornas
kansli m. fl.
(Forts.)

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 16.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående semester åt rektorerna vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter, ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till läroverksadjunkten P. E. F. Ågren.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny stat för statens veterinärbakteriologiska anstalt m. m.;

nr 44, i anledning av vissa i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställningar angående statens skogsförsöksanstalt m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 83 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition framställda förslag angående anslag till specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas förnygring m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av besparingar, som uppkommit å vissa till styrelsens för skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt ställda anslag;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1918 års avkastning av statens hästavelsfond; och

nr 48, i anledning av väckt motion angående höjning av statsbidraget till jordbrukskassor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den Växjö domkyrka tillhöriga lägenheten Lekamensgärdet eller Kampen nr 2 i Växjö socken;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Skogaholms bruk;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning i arvodena till avvittringslantmätare;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1920 för egnahemslänefonden; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i Elinghems myr i Gottlands län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning. *Ang. värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.*

Med föranledande av två till bankoutskottet remitterade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 69 av herr *Ljunggren* jämte två andra kammarens ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 173 av herr *Eliasson* jämte elva av kammarens ledamöter, hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning kunde vara av behovet påkallade, samt till riksdagen inkomma med de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Jag ber om ursäkt att jag trots den sena timman tager herrarnas uppmärksamhet i anspråk. Jag skall försöka fatta mig kort som vanligt.

Här gäller återigen ett skrivelseförslag, där bankoutskottet begär en ändring, men denna gång gäller det sparbankerna. Där har man trots sig finna, att den institution som heter huvudmännen icke fungerar till belåtenhet, och därför vill man hava en ändring. Man vill, att sparbankerna till viss grad skola läggas under kommunalstämman eller under landstinget. Det är förgäves man i motionen letar efter anledningen till ändringen och efter bevis för det missnöje som gjort sig gällande mot sparbankerna, såsom de nu förvaltas. Det finnes icke med ett ord omnämnt, annat än att det talas om kottarivåsen, som jag anser icke lämpligen böra till-

Ang. värden
om sparbankernas
användning och
förvaltning.
(Forts.)

mätas någon större allmän betydelse. När jag går tillbaka till 1913 års behandling av frågan i kammaren och ser vad som anfördes om de missbruk, som begingos från sparbankernas sida, så omtalas där ett enda exempel och det är att en sparbanksvinst på 18,000 kronor anvisats till förskönande av en kyrka. Det var det enda skäl, som anfördes i fråga om missbruk med avseende på huvudmäns förvaltning av en sparbank. Jag får bekänna att, när detta 1913 var det enda skälet och 1919 inga ytterligare kunnat anföras, tycker jag det är bra svaga skäl för bankoutskottet att nu komma med ett skrivelseförslag.

Och, mina herrar, i dessa dagar, icke minst i denna afton, borde vi hava en livlig känning av att riksdagen är överhopad med göromål. Mycket av dessa göromål beror på att riksdagen skrivit och begärt utredning och fått svar därpå. Men att riksdagen tager sig för att skriva i sådana ärenden, då det icke förebringats några som helst skäl, som äro av beskaffenhet, att de anses förtjänta av att upptagas vare sig i utskottets motivering eller i motionen, det tycker jag börjar gå väl långt. Då härtill lägges, att dessa sparbanker verkligen hava skötts på sådant sätt, att inlåningen i dem går till 1,200 miljoner kronor och insättarna i dessa sparbanker till över 1 miljon stycken, är det rätt egendomligt, om riksdagen skulle vilja uttala något, om jag så får säga, indirekt klander mot dessa institutioners skötsel genom att nu skriva och begära en annan vård av sparbankerna, än som hittills kommit dem till del. Jag tycker, att detta måste uppfattas, och jag vet att det har uppfattats i landet, såsom ett oberättigat misstroendevotum mot sparbankernas ledning, och det tycker jag sannerligen, att den icke förtjänat. Jag ber därför att få yrka avslag på motionen och utskottets utlåtande.

Herr Schyller: Jag kan icke neka till att detta bankoutskottets utlåtande hos mig väckt en viss förvåning, ty då ärendet behandlades första gången i utskottet, då jag var närvarande, voro meningarna mycket delade i denna fråga, och det uttalades från flera håll, att en skrivelse i detta syfte icke vore av behovet påkallad.

Såsom den föregående talaren nämnde hava icke några skäl förebragts för att en ändring i de nuvarande förhållandena skulle vara behöflig. Visserligen har det påpekats, att låntagarnas intresse vid räntebeloppens fastställande borde tillgodoses, ävensom att det finnes viktiga synpunkter som det allmänna hade att beakta vid avsättandet av medel till anslag för allmänna ändamål och dylikt. Vad nu beträffar räntebeloppens fastställande, lär icke den åtgärden på något sätt kunna påverkas av huru huvudmännen äro tillsatta och på vilket sätt de väljas, ty räntebeloppen komma nog att bestämmas efter helt andra grunder och med hänsyn till konkurrensen och övriga sparbankers sätt att behandla den saken.

Det uttalades även av en och annan missnöje med det sätt

varpå utlåningen handhaves. Den handhaves av styrelsen liksom fastställandet av räntan, och huvudmännen sammankallas icke för sådana frågor, och deras sammansättning har sålunda icke med dessa frågor att göra. Då återstår, att det allmänna hade att bevaka det sätt, varpå medel anslås till allmännyttiga ändamål, men det har icke påvisats, att några medel från sparbankerna använts till sådana ändamål, varöver berättigat missnöje kunnat anmälas.

Ang. värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.

(Forts.)

Nu veta vi, att sparbankskommittén och Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna upptaga denna fråga, ehuruval den varit föremål för deras uppmärksamhet, och att det är därför, som motionärerna nu tagit upp den. Att varken sparbankskommittén eller Kungl. Maj:t ansett, att någon ändring i de nuvarande förhållandena vore behöfelig, framgår ju därav, att de icke tagit upp saken. Hade de ansett, att det fanns bärande skäl för en sådan ändring, hade naturligtvis i sparbankskommitténs förslag också inkommit något dylikt.

I likhet med den föregående talaren anser jag, att några skäl icke alls förebragts för ändring i de nuvarande förhållandena och att således en skrivelse är alldeles obehöfelig i detta fall. Jag skall därför be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Friherre Langenskiöld: Såsom kommarens torde hava funnit, är motionärernas hemställan »huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning må vara av behovet påkallade.» Det är sålunda en jämförelsevis omfattande utredning som motionärerna föreslagit. I motiveringen till detta förslag hava dock motionärerna så gott som uteslutande koncentrerat sig på frågan angående sättet för utseende av sparbankernas huvudmän och därvid särskilt framhållit den omständigheten att inom många sparbanker huvudmännen komplettera sig själva. Det låg då nära till hands för utskottet att främst upptaga just denna fråga till granskning.

Vid den undersökning, som utskottet i denna sak lät göra, visade det sig, att av 373 större sparbanker icke mindre än 163 hade i sina reglementen en föreskrift, däri det bestämdes, att huvudmännen ägde komplettera sig själva. Nu hade redan 1891 års sparbankskommitté framhållit önskvärdheten av att ett visst antal av huvudmännen skulle utses antingen av kommunal myndighet eller av annan korporation eller myndighet som för sparbanken hyste intresse. Sålunda hade redan då uttalats, att det icke kunde anses fullt tillfredsställande, att huvudmännen kompletterade sig ensamma. När frågan var före vid riksdagen år 1913, uttalade sig bankoutskottet också i den riktningen, att det var en mindre tilltalande anordning att huvudmännen i en stor del av sparbankerna komplettera sig själva. Men då en sparbankskommitté kort förut avgivit betänkande angående inspektion av sparbankerna och regeringen sålunda hade frågan om sparbankerna i allmänhet

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.

(Forts.)

under övervägande, antog man, att regeringen skulle upptaga även denna speciella fråga om huvudmännens val till behandling. Utskottet ansåg därför icke lämpligt att avgiva något förslag i ärendet, innan man fått reda på vilken ställning regeringen komme att intaga. Det gjordes emellertid så många anmärkningar mot sparbankskommitténs betänkande, att förslaget om inspektionen förföll, och sålunda kom icke heller frågan angående styrelsens sammansättning att upptagas av regeringen.

När denna fråga nu upptogs av motionärerna vid denna riksdag och ärendet föredrogs i bankoutskottet, uttalades det från så många håll inom utskottet anmärkningar mot just det påtalade förhållandet att huvudmännen kompletterade sig själva, att det syntes majoriteten inom utskottet önskvärt, att en utredning i saken verkligen borde företagas; och för min del stödde jag mig därvid på den omständighet som den förste talaren redan framhållit, nämligen att sparbankerna så betydligt ntvidgat sin rörelse under de senaste åren, att i slutet av år 1916 det inlånade kapitalet stigit till 1,200 miljoner och antalet insättare till närmare två miljoner, en utredning, som torde innebära, att dessa institutioner icke mera kunna betraktas såsom uteslutande privata företag och att det allmänna får anses hava ett visst intresse av att vara med om ordnande av deras organisation och förvaltning. Det uttalades mig veterligen icke något klander mot den förvaltning, som hittills ågt rum, men man ansåg, att dessa banker intogo en så betydande och framskjuten ställning i landets ekonomiska liv, att det vore berättigat från det allmännas sida att ägna sparbankernas organisation en särskild uppmärksamhet.

Emellertid, när utskottet beslutat tillstyrka att frågan om sparbankernas huvudmän skulle underkastas utredning, framhölls det, att det kanske vore skäl att även upptaga andra frågor rörande sparbankerna till undersökning, och då fäste man sig särskilt vid frågan angående kontrollen eller inspektionen av sparbankerna. Det har ju som bekant redan länge varit ifrågasatt, att sparbankerna skulle på samma sätt som landets affärsbanker underkastas en central, enhetlig inspektion. Och då det första förslaget 1913 icke ansågs lyckat och frågan då förföll, fann man i utskottet, att det kunde vara lämpligt att i sammanhang med den ovan nämnda utredningen även denna sida av saken komme under förnyad utredning. Och tillkom dessutom en fråga, och det var angående placeringen av de utav sparaankerna inlånade medlen.

Vi hava ju alla kännedom om, vilken uppmärksamhet den inom affärsbankerna visade tendens till koncentration väckt och man har anmärkt — med skäl tyckes det mig — att denna koncentration kunde leda därhän, att det lösa kapitalet överflyttades från landsorten till de större städerna, där bankernas huvudkontor finnas. Då kunde det ju synas möjligt, att en liknande tendens till koncentration och förflyttning av sparbankernas medel skulle kunna uppstå, särskilt just på den grund att sparbankernas för-

valtade förmögenhet så högst väsentligt ökats. Utskottet ansåg därför, att även den frågan kanske borde underkastas någon granskning.

Alla dessa olika synpunkter föllo enligt utskottets uppfattning inom ramen av motionärernas kläm, och därför ansåg sig utskottet utan ändring i klämman kunna tillstyrka bifall till densamma. Jag kan för min del verkligen icke se, att det skulle innebära något klander av eller någon anmärkning mot sparbankernas verksamhet eller mot de personer, som sitta i sparbankernas styrelser, i fall den nu föreslagna utredningen komme till stånd, och för min del måste jag säga, att jag finner så mycket större skäl för en dylik utredning som sparbankernas verksamhet fått denna högst betydande omfattning och utsträckning, som jag tillåtit mig påpeka.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

Herr Neess: Herr greve och talman, mina herrar! Man kan icke annat än förvåna sig över att utskottet enhälligt, utan någon reservation, yrkat bifall till denna motion. Och dock är den åtgärd, skrivelseförslaget avser ingalunda av behovet påkallad. Det är visserligen sant, att huvudmännen i de flesta sparbanker komplettera sig själva, men mot detta sätt att gå till väga kan omöjligt någon anmärkning göras. Huvudmännen hava alltid blivit utsedda bland kommunens dugligaste och mest ansedda män, och de hava fullgjort sina åligganden på ett fullt tillfredställande sätt. Deras huvudsakliga uppgift är att välja styrelsen och bästa beviset att de väl fullgjort detta uppdrag är att sparbankerna i allmänhet blivit väl skötta. Det synes således icke föreligga någon anledning att yrka ändring i detta avseende. Men det är icke nog med att en sådan åtgärd, som här föreslås, är obehörlig, utan enligt min mening skulle den innebära rent av en fara för sparbankerna och deras skötsel, ty man skall komma ihåg, att numera äro inom de kommunala representationerna rent politiska synpunkter gällande, ja rent dominerande särskilt sedan den allmänna och lika politiska rösträtten blivit införd. I all synnerhet gör detta sig gällande vid val. Enligt mitt förmenande skulle det vara en stor olycka för sparbankerna, om utvecklingen ginge därhän, att där ginge politik i sparbankerna ty när det går politik i en sak, som icke har med politik att göra så blir det till skada för den goda saken. Det talas i motionen om kotteriväsen, men jag undrar om icke partiväsen vore värre. Jag ber att få instämma i yrkandet på avslag på utskottets hemställan.

Herr Rooth: Genom lagen av år 1892 har meddelats sådana bestämmelser angående sparbankernas ledning och förvaltning, att man icke med skäl torde kunna säga, att något brister i detta avseende. Under min verksamhet har jag kommit i beröring med åtskilliga sparbanker. Jag har därvid aldrig försport något miss-

Ang. värden
om sparbankernas an-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)

nöje med sparbanksförvaltningarnas nuvarande organisationer varken från insättarnas eller låntagarnas sida. Den inspektion som genom Konungens befallningshavandes försorg verkställes innebär en fullt betryggande garanti för att det allmännas intressen i sparbankerna bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda. Det har icke av motionärerna kunnat påvisas, att i de fall, då huvudmännen komplettera sig själva, detta föranlett några olägenheter vare sig för insättarna eller låntagarna och icke heller för det allmänna. Den omständigheten, att i flertalet sparbanker inom riket huvudmännen komplettera sig själva och fortfarande på detta sätt uppehålla sin organisation, torde vittna om att förändrade bestämmelser på detta område icke kunna anses vara av behovet påkallade. Inom riket finnas nu många olika slag av sparbanker såsom sockensparbanker, häradssparbanker, länssparbanker, stadssparbanker, föreningsparbanker m. fl. sparbanker. Dessa banker hava alla ordnat sig var och en efter sin egen art och med hänsyn till olika lokala förhållanden, och jag tror att det är bäst, att vederbörande fortfarande få ordna sig såsom de anse lämpligast.

Det är en känd sak, att den verksamhet våra sparbanker utövat varit synnerligen samhällsnyttig och utvecklat sig på ett både för den enskilde och för det allmänna mycket lyckligt sätt. Vid sådant förhållande synes det mig icke föreligga någon som helst anledning att införa nya bestämmelser i fråga om sparbankernas organisation. Jag får alltså yrka avslag på utskottets hemställan och den väckta motionen.

Herr Schyller: Utskottet har bland sina skäl, kanske det förnämsta, anfört — och friherre Langenskiöld tryckte särskilt också på den omständigheten — att en kontroll av sparbankernas verksamhet kan vara önskvärd utöver den som nu är föreskriven. Min erfarenhet är den, att kontrollen över sparbankerna är mycket effektivare och skarpare än över andra banker. Vad beträffar handelsbankerna kommer en bankassistent eller en inspektör och ögnar igenom portföljen, och på knappast en dag verkställes inspektionen. Den överblick man därvid får av bankens verksamhet kan sannerligen icke vara så värdefull. Den kontroll som däremot utövas av sparbankernas inspektörer är långt mera vägande. De uppehålla sig tre å fyra dagar med att granska sparbankens verksamhet från början till slut och gå igenom det hela och tillse, att reglementet blivit i alla delar följt, och att inga obehöriga och för stora lån i förhållande till sparbankens verksamhet beviljas. Jag tror icke, att någon kontroll utöver denna kontroll är behövlig, så att det skälet för en skrivelses avlåtande anser jag icke vara starkt. Jag anhåller således om avslag på utskottets hemställan.

Greve Spens: Utskottet har, såsom friherre Langenskiöld erinrade, i slutet av sitt utlåtande föreslagit, att den av utskottet ifrågasatta utredningen skulle omfatta en undersökning, huruvida åtgärder böra vidtagas i syfte att förhindra, att sparbankernas

medel i alltför stor utsträckning frånhändas den ort, där de uppsamlats. En sådan undersökning anser jag vara mycket önskvärd. Jag har mig bekant, att under senaste tiden sparbanker på skilda håll inom riket upprättats, vilka synas hava till syfte att placera de insamlade medlen på annan ort, än den där de insamlats. Detta synes framgå därav, att majoriteten av dessa sparbankers huvudmän och styrelseledamöter äro bosatta utom sparbankernas verksamhetsomraden. I reglementena för dessa sparbanker stadgas även, att en högst väsentlig del av de i sparbankerna insatta medlen skola placeras endast i bankdepositioner och obligationer samt sålunda undandragas utlåning i orten. En sådan sparbanksverksamhet, som den dessa sparbanker utöva, torde icke hava avsetts i sparbankslagen, men denna lag lämnar ej medel att förhindra en sådan verksamhet. Utredning och förslag i sådant syfte synes mig böra äga rum. Tillstånd till öppnande av sparbanksrörelse synes mig böra erfordras lika väl som tillstånd till bankrörelse fördras. Konungens befallningshavande kan ej vägra fastställelse av sparbanksreglemente, om detsamma i formellt avseende fyller måttet, d. v. s. innehåller bestämmelser i vissa i lagen angivna hänseenden. Önskligt hade ju varit, om utskottet hade motiverat sin begäran om utredning och ej låtit motiveringen så gott som utslutande omfatta frågan om huvudmännens rätt att komplettera sig själva; men *då* utskottets utlåtande i detta avseende kan anses bliva kompletterat av diskussionen i kamrarna, *då* ju onekligen fog synes förefinnas för att huvudmännens rätt till självkomplettering bör i *någon mån* inskränkas, på sätt redan 1913 års bankoutskott ifrågasatt, samt *då* utskottet i sin hemställan begärt en förutsättningslös utredning i den vaga formen, »*hurvida och i vad mån* ändrade bestämmelser rörande vården om sparbankernas angelägenheter och förvaltning må vara av behovet påkallade», tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. vården om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.
(Forts.)

Herr Westrup: Innehållet av friherre Langenskiölds uttalande gick framför allt ut på två saker, att det icke vore tillfredsställande att huvudmännen kompletterade sig själva, och ökad kontroll över sparbankerna kunde anses lämplig, enär sparbankerna under åren 1910—1916 utvecklats så mycket, att insättarnas antal ökats från 1,560,317 till 1,893,901 och insättningarna från 808 miljoner kronor till 1,200 miljoner kronor. För mig synes förhållandet vara sådant, att detta stora uppsving just är ett bevis på att de svenska sparbankerna åtnjuta det största förtroende. Det sätt, varpå dessa kompletterat sina huvudmän, i det de valt dem bland samhällets bästa män och bland de bäst kvalificerade inom de olika kommunerna, gör att sparbankernas utveckling inom landet varit av sådan beskaffenhet, att man måste till alla delar respektera sparbankstyrelsernas arbeten. Jag har mig även bekant, att dessa motioner väckt det allra största uppseende bland sparbanksintresserade, och det anses, med rätta, att det icke finns någon som helst anledning till dem. Detta måste motionärerna själva erkänna,

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)

och även sparbankerna hava skötts väl och drivits på sådant sätt, att de från det allmännas sida vunnit det mest vidsträckt erkännande. Förut har anförts och detta har även i motionerna framhållits, att man önskade en förändring i sammansättningen av huvudmännen på den grund att man skulle få insättarna själva att vara med om att behandla sparbankens ränteförhållanden. Ett sådant skäl finner jag alldeles olämpligt, då, såsom vi alla veta, röntan bestämmes efter andra grunder och insättarna böra ej vara med om beslut angående räntetaxornas tillämpning. I det jag vidare vill betona, att sparbankerna äro underkastade sträng kontroll av ombud utsedda av Kungl. Maj:ts befallningshavande, yrkar jag, herr greve och talman, avslag på utskottets hemställan.

Herr Ljunggren: Det har något förvånat mig att höra, med vilken iver man såväl i denna kammare som i den andra under detta ärendes behandling gått emot utskottets och motionärernas förslag. Den siste ärade talaren yttrade, att dessa motioner väckt det allra största uppseende inom ledningarna för våra sparbanker. Emellertid hörde jag alldeles nyss i andra kammaren, där frågan behandlades, att en medlem av sparbanksföreningens styrelse, enligt en talares uppgift där, skulle hava till honom sagt, att man inom denna styrelse hade samma uppfattning som motionärerna beträffande den här saken uttalat i sina motioner. Sålunda, om jag jämför herr Westrups yttrande med denna uppgift, synas motionerna åtminstone icke hava väckt uppseende i den riktning, som han tycktes vilja göra gällande.

Jag kan för övrigt icke för min del förstå, vilken fara sparbankerna egentligen skulle utsättas för, ifall bankutskottets förslag accepterades av riksdagen. Det har i utlåtandet upplysts, att redan nu förekommer, fast icke i större utsträckning, men det förekommer i alla fall i viss mån, att kommuner och andra korporationer utöva inflytande på huvudmännens tillsättning, och de ärade talare, som yttrat sig mot bankutskottets förslag, hava icke kunnat framkomma med något bevis för att det i någon mån visat sig medföra olägenheter för sparbankernas skötsel. Jag kan sålunda icke förstå, att det skulle innebära någon stor risk för denna skötsel, ifall utskottets förslag accepterades.

För övrigt vill jag erinra, att utskottets förslag går ut på en utredning, »huruvida och i vad mån» ändrade bestämmelser behöva ifrågakomma. Ifall Kungl. Maj:t genom utredningen kommer till det resultatet, att ändring icke är behöflig, så finnes icke någon nödvändighet att komma fram med sådana här bestämmelser, och skulle Kungl. Maj:t komma till det resultat, som åtskilliga talare här redan tyckas förutse, att en ändring skulle medföra fara för en rationell skötsel av sparbankerna, så finnes ännu mindre anledning att hysa farhåga för ett förslags framläggande, som skulle medföra dessa olägenheter.

Nu säga emellertid de talare, som äro mot utskottets förslag, att motionärerna eller utskottet icke kunnat framföra någon vä-

gande anmärkning mot sparbankernas nuvarande skötsel eller påpeka några bestämda missförhållanden, som påkalla denna utredning. Jag skulle vilja fråga dessa opponenter, huruvida de verkligen anse det nödvändigt, att det skall inträffa någon alldeles särskild krasch eller något särskilt missförhållande, innan det allmänna anser sig böra gripa in på ett sådant område som detta. Jag finner för min del den motivering, friherre Langenskiöld givit för utskottets förslag, mycket mera bärande, då han påvisat, att utvecklingen tagit sådana dimensioner på detta område, att det kan vara påkallat, att det allmänna på ett mera kraftigt sätt än hittills tillser, att allmänna synpunkter bevakas i den här verksamheten. Dessutom skulle jag vilja säga opponenterna, att det nog här och var förekommit åtskilliga tendenser, som innebära ganska stor fara för utvecklingen på detta område. Jag erinrar om att det förekommit, att intressenter i vissa affärsbanker varit synnerligen angelägna om att inväljas såsom huvudmän för sparbankerna, och det ligger i öppen dag, vilket intresse det kan vara för affärsbankerna att på detta sätt få ett finger med i ledningen och skötseln av sparbankerna. Så att jag tror nog, att ganska reella skäl föreligga för en åtgärd i sådan riktning, som utskottet föreslår.

Ang. värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.
(Forts.)

Jag skall vidare påpeka, att det finnes en sparbank här i Stockholm, Allmänna sparbanken, som driver verksamhet i olika delar av landet — jag skulle tro att det finnes ett fyrtiotal filialer inrättade redan — och om man tager hänsyn till den synpunkt, som utskottet anför och som jag anser mycket bärande, att den ort, där en sparbank driver sin verksamhet, naturligtvis har intresse av att det kapital som bildas, i första rummet åtminstone, kommer denna trakt till godo, tror jag att det är av allra största betydelse, att det allmänna i den orten får något att säga till om vid kompletteringen av bankens huvudmän.

Sedan har det sagts, att detta vore ett steg i riktning av att draga in politiken i sparbankernas verksamhet. Denna synpunkt kan jag för min del icke på något sätt förstå. Det erinrades under debatten 1913 i denna fråga, att i en av våra städer i mellersta Sverige, där stadsfullmäktige förut utsett huvudmän för sparbanken, det inträffade att förslag väcktes om ändring av reglementet därhän, att den befogenhet stadsfullmäktige hade i detta avseende skulle upphöra, och det sades vid förslaget framställande bestämt ifrån, att det komme fram för att kunna ordna saken medan tid var, d. v. s. man fruktade för den demokratiska utveckling, som ägde rum, och ville hava så ställt, att huvudmännen i sparbanken skulle vara i den ställningen, att de vore fullkomligt oberoende av de allmänna synpunkterna. Jag skulle vilja säga, att det är just att draga in politiken i sparbankernas verksamhet, då man handlar på detta sätt. Ett annat exempel skulle jag kunna anföra, nämligen att i en kommun, där denna själv bildat sparbank och tillsatt huvudmän, reglementet ändrats så, att kommunen fullständigt skilts från ledningen av denna spar-

Ang. värden
om sparbankernas
angelägenheter och
förvaltning.

(Forts.)

bank. Jag tror sålunda, att tendenser förekomma, som påkalla åtgärder för att allmänna synpunkter här må komma till tillämpning.

Ja, herr talman, såvitt jag förstår, innebär ett bifall till förslaget icke den ringaste fara med hänsyn till sparbankernas rationella skötsel, men å andra sidan tror jag det vara nödvändigt, med hänsyn till den utveckling verksamheten tagit, att åtminstone undersöka, i vad mån det kan vara nödvändigt att mer än hittills tillgodose de allmänna intressena i den här verksamheten, och jag ber därför att för min del få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Nils Anton: Då utskottet här i sitt utlåtande hemställer, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån ändrade bestämmelser rörande värden av sparbankernas angelägenheter och förvaltning må vara av behovet påkallade, förutsätter ju detta uttalande att motionärerna och utskottet ansett sparbankernas förvaltning för närvarande icke vara sådan den bör vara. Visserligen har det sagts ifrån, att utskottets uttalande icke innebär något klander mot sparbankernas ledning och förvaltning, men nog är det i alla fall så, att det gör det, och det är mot denna bestämmelse, att huvudmännen ha rätt att komplettera sig själva, en rätt, som i de flesta fall utnyttjas, som opponenterna vänt sig.

Den näst föregående talaren har framhållit att vissa affärsbankers intressenter skulle vara mycket angelägna om att bliva invalda bland sparbankernas huvudmän och i deras styrelser. Jag kan för min del vitsorda att så är fallet, men tillika kan jag upplysa, att i många fall det icke låter sig göra med för sparbankerna nu gällande bestämmelser, och tillika att det mycket väl skulle låta sig göra, om man förändrade bestämmelserna i fråga om tillsättande av sparbankernas huvudmän. På vad sätt vill man, att dessa huvudmän skola utses? Genom kommunerna eller landstingen? Men är det icke för alla bekant, hurusom de styrelseuppdrag eller revisorsuppdrag, som landstingen nu förfoga över, mer och mer övergått till att vara partibelöningar? Man har besatt dessa platser med sina partivänner, men man kan väl i alla fall icke vara med om, att sparbankerna dragas in i partipolitiken på det sätt, som t. ex. sker med brännvinsbolagen och deras direktioner, vilkas sammansättning i mycket stor utsträckning är beroende av partiförhållandena i de landsting, som hava att bestämma däröver.

Det har framhållits i motiveringen, att undersökningen skulle gå ut på att råda bot på det missförhållande man trodde vara rådande, i det att insamlade medel ginge till annan ort, och man ville förebygga detta. Jag vill för min del säga, att med den sammansättning huvudmännen nu ha och med möjligheten att bibehålla denna sammansättning, finnes mycket stora förutsättningar för sparbankerna just att verka i den riktning, att kapitalet bibehålles inom den ort, där det samlats. Sparbankerna hava för närvarande att utstå en ganska ojämn och därför besvärlig konkurrens med de enskilda

bankernas kontor på landsbygden, och dessa enskilda bankkontors uppgift kan nästan sägas hava varit att samla in penningar på sparbanksorterna och draga dem till sina huvudkontor. Detta har på sista tiden insättarna också kommit att begripa, och det har lett därhän, att sparbankerna på sista tiden i eminent grad vunnit allmänhetens bevägenhet och förtroende.

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.
(Forts.)*

Då jag har den uppfattningen, att det icke kan påvisas behov av någon förändring, utan tvärt om kan det påvisas, att den föreslagna förändringen skulle vara till skada för de institutioner som här avses, kan jag, herr talman, icke vara med om utskottets förslag, utan ber att få yrka avslag på dess hemställan.

Herr Hedenstierna: Endast några ord för att klargöra min ställning till denna fråga.

Då ärendet var före i utskottet, prononcerade jag, att min personliga erfarenhet icke gav anledning att här begära någon undersökning för eventuell ändring i gällande ordning för huvudmännens tillsättande. Jag har under många år varit huvudman för en sparbank, men jag har aldrig kunnat förstå, att någon olägenhet yppat sig därigenom att huvudmännen komplettera sig själva. Men under den rätt långa överläggningen i utskottet påvisades från många håll, från olika provinser, att förhållandena inom sparbanksvärlden icke på långt när vore så goda, som här vitsordats, och jag tror man kan säga, att i de stora städerna det går bättre till än i många sparbanker ute på landet. Vid sådant förhållande, när jag fick dessa upplysningar och tyckte, att det förslag till skrivelse som väckts var ganska oskyldigt, ansåg jag mig icke böra ställa mig avvisande mot detsamma, ty jag trodde det innebar en möjlighet att vinna bättre förhållanden rörande sparbankernas utseende av huvudmän än som nu äger rum, och jag tror att i många fall och på många håll det skulle vara önskvärt för dessa banker att en förändring kom till stånd. Jag skall för min del, herr talman, alltså be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Även om jag icke tror, att förslaget har stor utsikt att vinna bifall här i kammaren, anser jag mig dock böra stå vid detta förslag. Jag kan icke finna, att någon olägenhet därigenom skulle åstadkommas, utan snarare tvärt om.

Herr Ericsson, Aaby: Det är med anledning av friherre Langenskiölds yttrande, som jag ber att få säga några ord.

Han talade om de stora belopp, som insamlades genom sparbankerna, och att det allmänna hade ett stort intresse i sättet för deras användande. Den tankegången kan jag mycket väl förstå, men då får man icke smussa in densamma i ett par små motioner angående ändrad organisation av sparbankernas huvudmän. Man har tagit in detta i motiveringen för att komma till ett yttrande, som ägde mer allmängiltighet. En så stor fråga, som den av friherre Langenskiöld berörda, är värd en särskild utredning, med bestämda direktiv, och då får jag se, huru jag kommer att ställa

Ang. värden
om sparbankernas
användning och
förvaltning.
(Forts.)

mig till frågan. Men att på detta sätt söka få fram helt andra saker än i motionerna åsyftas, genom en sådan ändrad motivering anser jag vara ganska säreget och enligt min mening är det ganska litet tilltalande. Efter de vänliga ord, som bankoutslottets ärade ordförande uttalade och med anledning av de förhoppningar han väckte hos oss opponenter, skall jag emellertid icke vidare uppehålla mig vid denna fråga, utan ber att få vidhålla mitt yrkande om avslag.

Herr Eliasson: Då jag är en av motionärerna i denna fråga, skall jag be att få yttra några få ord.

Det är nog så, att det icke är så alldeles väl beställt med sparbankerna, som man här velat göra gällande. Jag menar icke, att det står illa till med sparbankerna i allmänhet, men att det finnes en och annan, där det icke är väl beställt, torde många ha sig bekant, och säkert är, att utskottet nog gjort detta klart för sig, innan det fattade sitt beslut.

Herr Neess nämnde, att i denna fråga skulle kunna inblandas politiska synpunkter, men jag skulle vilja säga, att jag icke sett saken så, och jag tror icke någon av motionärerna tänkt sig att detta skulle bliva en sådan fråga. Men nog förstår väl herrarna ändå, att för en sparbank, där inom styrelsen finnas hela släktled, där far, son och sonson, svägrar och medlemmar av hela släkten sitta som huvudmän, det icke är väl beställt. Jag tror icke, att detta är synnerligen lämpligt, eller att en penninginstitution under sådana förhållanden skötes på det rätta sättet. Det finns en sparbank hemma i min socken, där prästen är ordförande, klockaren sekreterare och kyrkorådets medlemmar sitta som huvudmän. Jag vill icke klandra valet av dessa män, men jag tror att i allmänhet personer i denna ställning icke äro så affärsmissiga, och ifrågasvarande sparbank har blivit skött så, att det icke blivit någon förtjänst. Den lilla inkomst, man haft, har nått och jämnt räckt till avlöningar åt sparbankens tjänstemän, och detta oaktat man har en fond på ett par hundra tusen kronor.

Jag tror att sedan sparbankerna nått den utveckling, som nu är fallet, skulle de vinna på att det komme in litet friskare luft, så att säga, i deras styrelser, därigenom att vid huvudmännens tillsättande något inflytande komme att utövas genom kommunerna, landstingen eller hushållningssällskapen, så att dessa huvudmän icke ensamt kompletterade sig själva. Jag tror för min del, att utskottet är på rätt väg i det avgivna förslaget, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Jesperson: Det är med stor förvåning jag hört den meningen uttalas, att något behöver göras beträffande sparbankernas skötsel, utan att man dock har kunnat påvisa något enda fall, där verkliga missförhållanden eller olägenheter förekommit; och ändå vill man säga, att man icke uttalar något klander mot sparbankernas skötsel. Jag kan icke förstå annat, än att då i

motionerna begäres ändring i förhållandet med sparbankernas skötsel, är det tydligt att man anför klander mot denna skötsel, ty i annat fall är det väl alldeles orimligt att begära, att riksdagen skall vidtaga ändring i bestående förhållande. Det förvånar mig också, att motionärerna icke här gått vidare, när de vilja reformera ifråga om bankerna, och tagit med aktiebankerna, ty då herr Eliasson påstod, att såsom huvudmän i sparbankerna kunna sitta både far, son och sonson, så kan man säga, att i avseende å aktiebankerna dylika förhållanden mycket mer göra sig gällande, så att släktingar och varandra mycket nära stående personer sköta hela bankverksamheten. Jag tror, att därvidlag skulle vara mycket mer att reformera än i fråga om sparbankerna. Särskilt hava vi ett så färskt exempel därvidlag att man väl kunde anse, att ändring där kunde vara fullt befogad.

Jag kan emellertid icke finna annat, än att man gått väl långt, då man utan vägande skäl kommit fram med sådana här framställningar, och jag finner också, att utskottet på mycket lösa skäl gått med på denna skrivelse, varför jag för min del skall be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Ljunggren: Det förvånade mig verkligen att höra den siste talarens yttrande, att utskottet på mycket lösa skäl gått med på förslaget, när dock utskottets ordförande nyss förut sagt, att efter ingående överläggning inom utskottet sådana skäl framkommit, som förmått honom att biträda motionen. Vill verkligen herr Jespersen göra gällande, att bankoutskottets högt aktade ordförande skulle så litet ha förmått bedöma de skäl, som kommit fram?

För övrigt vill jag säga, att den iver, varmed man på vissa håll går mot förslaget, åtminstone för mig i någon mån utgör ett bevis på, att det kanske nog icke vore så olämpligt, om en utredning komme till stånd. Jag kan icke begripa, om det nu på alla håll och kanter är så utomordentligt väl beställt, som den siste ärade talaren ville göra gällande, varför det skulle vara farligt, om Kungl. Maj:t föranstaltade utredning, huruvida och i vad mån åtgärder behöva vidtagas.

Slutligen vill jag i avseende å jämförelsen med bankaktiebolag säga, att vi ju icke haft särskild anledning att upptaga denna fråga till behandling; men ifråga om den är det, såsom den siste ärade talaren känner till, så att aktieägarna hava den allra största förmåga att bevaka sina intressen vid de bolagsstämmor som hållas. Helt annat är förhållandet med insättarna i sparbankerna, nu uppgående till ett antal av närmare två miljoner, huvudsakligen fattigt folk i bygderna. I de flesta fall såsom det nu är ordnat, ha de icke den ringaste möjlighet att bevaka sina intressen vid sparbankernas verksamhet. Jag tycker den ärade talaren borde förstå, vilken skillnad i detta fall förefinnes mellan aktiebanker och sparbanker. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

*Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.*

(Forts.)

Ang. värden
om sparban-
kernas ange-
lägenheter och
förvaltning.

(Forts.)

Herr Jespersen: Endast några få ord gent emot den siste talarens yttrande. Han sade, att utskottets ärade ordförande nyss anfört ojävaktiga bevis på, att missförhållanden förefunnas. Jag har icke hört några sådana bevis anföras och jag förmodar icke någon annan heller, utan det var endast ett allmänt uttryck, att man hade hört talas om olägenheter; men icke kunna väl riksdagens ledamöter på så lösa grunder besluta i denna sak, utan jag tänker, att de nog vilja hava bestämdare bevis för ett sådant påstående än ett löst uttalande. Jag vidhåller mitt yrkande om avslag på utskottets hemställan.

Herr Ekelund: Jag har en ungefär trettioårig erfarenhet som ledamot av styrelsen i en sparbank, och jag vill med anledning därav säga, att min uppfattning är den, att om det skulle gå så, att man ändrade bestämmelsen rörande huvudmännens tillsättande i sparbank, så fruktar jag, att det skulle resultera i ett väsentligt minskat intresse för sparbankerna och för deras ledning, och jag fruktar, att det då skulle gå så, att åtminstone på landsbygden sparbankerna, särskilt de mindre, komme att bliva uppslukade av aktiebankerna och de solidariska bankerna. Det är nog så, att de små sparbankerna arbeta under ganska svår konkurrens med de större bankerna, och det skall vara det levande intresse för orten och dess befolknings ekonomiska förhållanden, som är rådande hos sparbankernas ledning, som kan möjliggöra ett gott resultat. Skulle det intresset slappas, så skulle vi få se, att en stor del av dessa småbanker komme att försvinna och gå upp i de stora bankerna. Att det skulle hava någon nyttig inverkan på de ekonomiska förhållandena ute på landsbygden, har jag svårt att tro.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i förevärande utlåtande hemställt; och förklarade herr talman sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 36 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 47.

Ang. värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning.

(Forts.)

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen angående sparbanker, och

nr 38, i anledning av väckt motion om tillägg till 1 § i 1911 års banklag,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets memorial nr 18. med för-anledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets ut-låtande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 21 § lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg ävensom en i ämnet väckt motion.

Samman-jämningsförslag rörande dispens från föreskrift om fartygs sjö-värdighets-besiktning.

I utlåtande nr 14 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 77. med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 21 § lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg ävensom en i ämnet väckt motion, hade första lagutskottet hemställt, att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med det tillägg, utskottets berörda utlåtande innehöle.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av detta utlåtande stannat i olika beslut, i det att första kammaren antagit lagförslaget i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen, medan andra kammaren bifallit vad utskottet föreslagit.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet till be-handling förehåft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som sålunda förelåg mellan kamrarnas beslut; och hade utskottet i föreliggande memorial yttrat, att sammanjämkningen syntes utskottet böra äga rum på det sätt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, godkände den avfattning av lagen, utskottet föreslagit, dock med den ändring, att i andra stycket orden »1 januari 1921» utbytes mot orden »1 juli 1921».

I enlighet härmed hade utskottet hemställt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut, måtte antaga en lag i ämnet av den lydelse, memorialet utvisade.

Reservation hade anmälts av herr *Alexanderson*, greve *Spens* samt herrar *Köhlin* och *Thore*, utan att dessa dock antytt sin mening.

*Samman-
jämningsför-
slag rörande
dispens från
föreskrift om
fartygs sjö-
värdighets-
besiktning.
(Forts.)*

Greve Spens: Herr talman! Såsom reservant i detta ärende skall jag bedja att få yttra några ord.

Som kammaren erinrar sig, beslöt denna kammare för en vecka sedan att i fråga om den föreliggande lagen antaga Kungl. Maj:ts proposition, enligt vilken passagerarefartygs-certifikat skulle kunna gälla högst till den 1 januari 1922. Andra kammaren däremot godkände utskottets förslag, enligt vilket sådant certifikat ej finge gälla för längre tid än till den 1 januari 1921, således ett år kortare. Vid utskottets sammanjämkning av kamrarnas beslut har tiden för certifikatets giltighetstid av majoriteten i utskottet satts till den 1 juli 1921 och tilläandagår således mitt under löpande seglotionstid, vilket har till följd, att den vid sammanjämkningen framskjutna tiden av ett halvt år i realiteten knappast har någon betydelse.

Vi reservanter yrkade därför i utskottet till en början, att andra kammaren vid sammanjämkningen skulle biträda första kammarens beslut; men då detta röntte ett bestämt motstånd av pluraliteten i utskottet, föreslogo vi, att tiden skulle sättas till den 1 oktober 1921. Vi ansågo oss därtill hava så mycket större skäl, som seglotionstiden för en mycket stor del av de fartyg, varom här är fråga, icke börjar förrän i april eller så omkring och således mitten av seglotionsåret ej inträffar förrän fram på hösten. Även detta förslag avslogs emellertid av utskottets majoritet.

Jag kan nu givetvis icke yrka någon ändring av utskottets sammanjämningsförslag, enär en sådan ändring skulle medföra lagens fall, vilket vore synnerligen olyckligt, ty något anstånd är ju bättre än intet; men då jag antager, att fartygsinspektionen inom den föreskrivna tiden ej kan medhinna sjövärdighetsbesiktning av alla fartyg, som böra underkastas sådan, och att det även blir omöjligt för redarna att inom stadgad tid kunna verkställa alla arbeten å fartygen, som vid besiktningarna åläggas dem, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att regeringen vid nästa riksdag måtte komma att framlägga proposition om ytterligare anstånd med tillämpningen av 21 § i lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr Lillienau: Detta förslag skulle utgöra en sammanjämkning mellan olika meningar, och man har också i fråga om tiden ställt sig mitt emellan, men att det skall utgöra en förlikning mellan olika synpunkter, det kan jag icke finna.

Här är en brytning mellan tvenne synpunkter, den ena som ansåg, att sjövärdigheten fordrar nödiga åtgärder inom mycket kort tid, och den andra som ansåg att ingen fara var för handen, men att däremot existerande förhållanden nödvändigt krävde uppskov. Då säger nu utskottet, att vi stanna på halva vägen — vi gå till den 1 juli 1921. Därmed har man icke tillfredsställt dem, som tvivla på sjövärdigheten och vilja hava betryggande åtgärder, utan

man har medgivit fartygen att trafikera under den *farliga årstiden*, vintern och våren, och man har heller på intet sätt tillfredsställt rederier och trafikanter, som önskade möjlighet att uppehålla de router, fartygen användes på, ty en stor del av dessa fartyg skola sysselsättas under sommaren och fram till sjöfartens upphörande, låt oss säga under hela säsongen 1921. Detta bliva de nu hindrade från.

*Samman-
jämningsför-
slag rörande
dispens från
föreskrift om
fartygs sjö-
värdighets-
besiktning.*

(Port.)

Jag har liksom den föregående talaren heller intet yrkande; men jag ber att få fästa uppmärksamheten på att från håll, där man annars haft anledning att förvänta förståelse i dessa frågor, påpekades vid föregående tillfällen, att anledningen till att man på det hållet hade följt utskottsmajoriteten, var just den synpunkten, att Kungl. Maj:t tvivelsutan skulle taga upp frågan till behandling vid en kommande riksdag. Jag ber att som den föregående ärade talaren få uttrycka den förvissningen, att så måtte ske, och jag är så mycket mera övertygad om att detta blir nödvändigt, som själva inspektionsmyndigheterna i skrivelse till sina överordnade hava anmält omöjligheten av att gå i land med dessa åligganden, som nu skulle falla på dem på grund av det uppskov, som redan framkallats av existerande förhållanden.

Herr greve och talman! Jag har som sagt intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande memorial hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder i syfte att åstadkomma enklare sovplatser i tredje klassens järnvägs-vagnar.

*Ang.
enklare sov-
platser i tredje
klassens järn-
vägsvagnar.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 122, hade herr *Larson, Edward*, hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att åstadkomma enklare sovplatser i tredje klass järnvägsvagnar samt vidtaga de åtgärder, som därav kunde föranledas.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Larson, Edward*: Ja, tiden är nu så långt framskriden, att jag tror det skulle vara lämpligt att tala något om sovplatser, och därför skall jag säga några ord härom.

Då jag tillät mig väcka den motion detta betänkande avser, så var det på grund av min kännedom om de miserabla förhållanden, som råda ifråga om bekvämlighet och komfort för tredjeklasspassagerare å statens järnvägar nattetid. Visserligen finnas ju nu

Ang.
enklare sov-
platser i tredje
klassens järn-
vägsvagnar.

(Forts.)

på en del linjer sovvagnar men för den stora allmänhet, som reser i denna klass, finns det endast tillfälle för ett mindre antal att använda sig därav. På sträckan Stockholm—Göteborg finns det ju icke en enda tredje klass sovvagn.

För att nu råda bot på detta har jag tillåtit mig att föreslå en utredning härom. Järnvägsstyrelsen, som avgivit yttrande över motionen, har emellertid förklarat, att den i första hand måste beakta allmänhetens krav på bekvämlighet och snygghet, och att det därför tydligen är bra som det är. Jag måste säga, att ett sådant uttalande »vad bekvämlighet beträffar», det är ett hån emot den stora allmänheten. Skall det kallas bekvämlighet att sitta uppstuvad på en hård ~~bänk~~ en hel natt utan möjlighet att luta huvudet eller ens sträcka på sig. Det är oerhört att komma med ett sådant uttalande under för handen varande förhållanden.

Ja, så säger järnvägsstyrelsen, att anspråken äro ganska högt uppdrivna hos en stor del av de resande, som nu resa på tredje klass. Men om man går in i en tredjeklasskupé, eller om man vill taga sig för att resa i en sådan vagn en natt, så skall verkligheten visa, att några anspråk i fråga om bekvämlighet får man helt enkelt inte ha, om man skall resa nattetid i tredje klass järnvägsvagn. Förr brukade, när det blev allt för tröttsamt, en del krypa upp på hyllorna och lägga sig. Men då detta kom till vederbörandes öron, blev det förbjudet. Vanligtvis äro kupéerna fullsatta, men blir det någon gång en plats ledig, kan man få se huru två helt obekanta personer lägga sig på den hårda bänk, som utgör sittplats i kupén. Icke är det väl sådana fakta, som visa, att det finns stora anspråk.

Vidare säger järnvägsstyrelsen, att det icke är möjligt att anordna ett jämförelsevis lika stort antal liggplatser, som det finns sittplatser med bibehållande av någon som helst bekvämlighet — det är alltså fortfarande bekvämligheten, d. v. s. järnvägsstyrelsens teorier om bekvämlighet, som stå i vägen för allmänhetens, för de resandes bekvämlighet. Just emedan hängmattorna taga mindre utrymme än vanliga sovplatser blir det plats för flera, och det är möjligt att med hängmattor anordna lika många sovplatser som antalet sittplatser.

Jag har ingen anmärkning att framställa mot bekvämligheten i 3. klass sovvagnar, utan min motion avser att råda bot på den stora bristen på dylika. Det kostar, enligt uppgift nästan lika mycket att bygga 3. klass sovvagnar som att bygga sådana av 2. klass, och nybyggnaden av 3. klass sovvagnar har också, såvitt jag vet inställts, emedan dessa vagnar ställa sig så dyra.

Faktum är, att brist råder på 3. klass sovvagnar och detta har sin orsak däri, att de äro så dyra.

Man är därför mycket förvånad över att järnvägsstyrelsen och utskottet avstyrka bifall till en motion, som äsyftar att råda bot på denna brist. Det skulle ju vara såväl i allmänhetens som statens intresse, om enklare och billigare sovvagnar i tillräckligt antal kunde anskaffas. Enligt järnvägsstyrelsens uttalande finnas

emellertid 3. klass sovvagnar i Ryssland av en rymligare typ, och det är betecknande, att Sveriges statsbanor stå efter Ryssland i detta hänseende.

I motiveringen till motionen har jag tillåtit mig påpeka, att genom anordnande av hängmattor skulle billiga och bekväma sovplatser erhållas. Jag har gjort detta därför, att jag har erfarenhet av hängmattornas lämplighet som viloplats. Såväl järnvägsstyrelsen som utskottet förklara nu, att hängmattorna icke fylla de enklaste anspråk på bekvämlighet.» Det skulle vara synnerligen intressant att veta, varpå detta uttalande är grundat. För min del måste jag säga, att uttalandet giver vid handen, att vederbörande äro fullständigt främmande för vad en hängmatta egentligen är.

Jag har i många år varit bosatt i främmande land, och jag vågar påstå, att i de flesta hem sommartiden där plägade användas hängmattor antingen på verandorna eller i den lilla park eller trädgård, som nästan alltid omgav varje hem. Rik och fattig, hög och låg sökte upp sin hängmatta, när man behöfde vila och omständigheterna medgävo det. Det var mycket vanligt att få se herrar och damer ligga i hängmattor och läsa eller sova. Själv ligger jag gärna i en hängmatta, och jag tror nog, att den dagen icke är så långt borta, då det svenska folket skall lära sig att sätta värde på en hängmattas bekvämlighet. Om nu i alla fall hängmattorna lämnas ur räkningen, så borde väl utskottet ändå ha tagit hänsyn till att det här föreligger ett verkligt behov, som icke utan vidare kan avvisas. Det kan icke vara rätt, att de bättre situerade skola vid järnvägsresor nattetid å statens järnvägar ha all möjlig komfort och bekvämlighet, medan däremot de mindre bemedlade rent av få utstå tortyr, ty något annat kan man knappast kalla det. Det är en klasskillnad, som måste utjämnas. Att järnvägsstyrelsen ställde sig avvisande mot förslaget, förvånar mig icke. Vad som däremot förvånar mig är, att utskottet icke med ett enda ord berör frågan om behovet av sovvagnar. Detta är ju dock i själva verket motionens grundtanke. Visserligen säger utskottet, att det »vill förutsätta, att kungl. järnvägsstyrelsen för framtiden vid inredandet av tredje klassens sovvagnar måtte ytterligare taga i övervägande, huruvida icke någon möjlighet kunde förefinnas för ett realiserande av de önskemål om billigare sovplatser för tredje klassens resande, som motionären framfört». Men icke ett ord nämnes om bristen på tredje klass sovvagnar eller att något bör göras för trevnaden i nämnda klass vagnar.

Det förefaller mig, som om utskottet icke alls beaktat de synpunkter, som anförts i motionen. Med litet god vilja borde det emellertid ha givits tillfälle att åtminstone i motiveringen till utlåtandet nämna något därom. Detta är dock en fråga som förr eller senare måste lösas, och ber jag på grund av det anförda, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Ang.
enklara sov-
platser i tredje
klassens järn-
vägvagnar.
Fort.

Ang.
enklare sov-
platser i tredje
klassens järn-
vägsvagnar.
(Forts.)

Herr Nylander: Herr greve och talman, mina herrar! Den ärade motionären synes nu i sitt anförande i någon mån ha ändrat syftet med den motion, han i förevarande ärende väckt. Nu anger motionären sin avsikt med motionen vara att åstadkomma flera tredje klass sovvagnar, men hans motion åsyftar, såsom herrarna behagade finna, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att åstadkomma enklare sovplatser i tredje klass järnvägsvagnar» och att priset på dessa sovplatser skulle bli billigare än det nu är. Han framhåller ock att priset å sovplatser borde nedsättas till en krona.

Utskottet har icke velat bestrida, att det skulle vara synnerligen önskvärt, om sådana anordningar kunde vidtagas, att priset på sovplats i tredje klass vagn å statens järnvägar kunde avsevärt nedsättas utan att befogade anspråk på bekvämlighet därmed allt för mycket åsidossades. Men att i skrivelse till Kungl. Maj:t påyrka, att bestämda åtgärder i detta syfte redan nu vidtagas, har dock icke synts utskottet tillrådligt, synnerligast som kungl. järnvägsstyrelsen i sitt infordrade och den 7 sistlidne mars avgivna utlåtande med bestämdhet framhåller, att det av motionären föreslagna sättet med anordnande av hängmattor i tredje klass passagerarvagnar icke är möjligt att genomföra och sovplatsernas antal skulle därigenom icke bliva större än vad som för närvarande är fallet i nu befintliga tredje klass sovvagnar. Utskottet har heller icke för sin del kunnat giva anvisning på något annat sätt att lösa denna uppgift. Järnvägsstyrelsen synes för övrigt hava sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spörsmål och säger sig redan hava närmare undersökt anordningarna i Ryssland för sovplatser i därvarande tredje klass vagnar, men styrelsen har funnit det därstädes brukade systemet vara olämpligt, och tillägger: »Styrelsen ansåg uteslutet, att dylika vagnar skulle tillfredsställa den svenska allmänheten».

Utan att sålunda anse lämpligt att nu avlåta särskild skrivelse i ämnet har utskottet dock velat uttala den bestämda förvissningen, »att kungl. järnvägsstyrelsen för framtiden vid inredandet av tredje klassens sovvagnar måtte ytterligare taga i övervägande, huruvida icke någon möjlighet kunde förefinnas för ett realiserande av de önskamål om billigare sovplatser för tredje klassens resande, som motionären anför».

Det synes verkligen, som om motionären borde känna sig tillfredsställd med detta välvilliga uttalande för hans motion.

Jag ber, herr talman, med anledning av vad sålunda anförts att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Larson, Edward: Utskottets ärade ordförande säger, att jag beträffande motionens syfte ändrat åsikt, men det kan jag dock aldrig medgiva, ty om ordföranden vill läsa motionen, så tror jag, att det tydligen skall av densamma framgå, att det just är bristen på 3-klass vagnar som min motion avser att fylla. Då det emellertid under hand förklarats från järnvägsstyrelsen, att

sovvagnar äro så dyra, att man måst upphöra att bygga dem, finnes ju ingen annan utväg, om man vill ha sovplatser i III kl. än den av mig förordade utredningen om enklare och billigare sovvagnar.

Ang.
enklare sov-
platser i tredje
klassens järn-
vägvagnar.

(Forts.)

Det är visserligen sant att ingenting nämnts om bristen av sovvagnar, i själva klämman till motionen, men då utskottet i sitt utlåtande vidrört en punkt i motiveringen, nämligen hängmattorna och om dessa fällt ett rätt så drastiskt uttryck. Då borde det också legat nära till hands, att även beröra den brist på III kl. sovvagnar, som förefinnes. Det är egentligen detta jag vänder mig emot.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utfärdande av allmänna bestämmelser rörande villkor för erhållande av tillstånd till lastautomobiltrafik, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Hänvisades till andra särskilda utskottet de av herr *Lindhagen* under förmiddagssammanträdet väckta motionerna, nr 212—216.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Kaiser* från och med den 13 till och med den 23 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12,34 på natten.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Petrén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 390, angående anslag, under vissa förändrade förutsättningar, till bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform.

Justerades protokollen för den 5 och den 8 innevarande månad.

Upplästes följande två inkomna läkarintyg:

Att greve *G. Lagerbjelke* på grund av spanska sjukan tillsvidare är förhindrad att bevista riksdagen, intygas härmed.

Stockholm den $\frac{9}{4}$ 1919.

Carl Hulting,
leg. läkare.

Att herr *P. A. Forssman* på grund av influensa med luftrörskatarr är oförmögen till allt arbete, intygas härmed på heder och samvete.

Sthlm den 10. 4. 1919.

G. Rystedt,
livmedikus.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från bestämmelserna i 2 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

bankoutskottets memorial, nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 36, i anled-

ning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändrade bestämmelser rörande värden om sparbankernas angelägenheter och förvaltning; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7. i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till fullständig avrustning av Sveriges nuvarande nationella försvarssystem.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till förordnande, nr 87, för ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören O. von Zweigbergk att vara kommitterad för tryckfrihetens värd.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 97, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 21 § lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg ävensom en i ämnet väckt motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 69—73, första lagutskottets memorial nr 20. jordbruksutskottets utlåtanden nr 55—62 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8 och 9.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföres det under punkt 20:o å dagens föredragningslista upptagna andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och hänvisades till första särskilda utskottet följande motioner:

nr 217, av herr *Gustafsson, Gustaf*, om intagande i riksdagsordningen av föreskrift om valrätt vid landstingsmannaval;

nr 218, av herr *Ekman, Karl Johan*, om ändring av § 6 riksdagsordningen; samt

nr 219, av herr *Clason*, om ändring av § 24 riksdagsordningen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade proposition, nr 390.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 449, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om revision i visst syfte av gällande författningar angående under landsting stående sjukvårdsanstalter, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,14 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
